

MAITE ARTOLA

"Afganistanen ere
badago Zero Eremua,
baina horretaz ez da
hainbeste hitz egiten"

Afganistango haur batek marraztua

Gaurgero:

Bizkaiera
eskurago

Interesgunea:

Nora doa
antzerkia?

Hamaika
trikimailu:

Alexander
Garretas

Saltohari
jokoa

Galdera berriak

ERREDAKZIOA:
Iñaki Ugalde
Ion Imanol Iturrioz
Eskarne Lopetegui
Esther Isasa
Juan Miguel Gutiérrez
Agurtzane Maiz

DISEINU ETA MAKETAZIOA:
Zirrimarra/Truke
(Andoain-Beasain)

MARRAZKIAK:
Josexo Sastre
Iñaki G. Erro (wentxi)

AZALEKO ARGAZKIA: Imanol Otegi
AZALEKO MARRAZKIA: Manuel Leguinecheren
Egia Errugabea marrazki-bildumatik hartua.

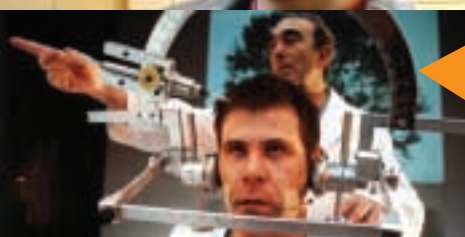

INPRIMATEGIA:
GERTU
Oñati, Gipuzkoa

LEGEZKO GORDAILUA
BI- 2251/81
ISSN: 0212-6788

Autonomi Elkarteko Administrazio
Orokorra
HABE
www.habe.org
Tel. 943 02 26 00
Faxa: 943 02 26 01
e-mail: argitalpenak@habe.org
Harpidetzak: harpidetzak@habe.org

323

5 EUSKALTEGIAK IRRATI-JOLASEAN

6 GAURGERO MOTZEAN

8 GAURGERO

- Urik gabeko negua, kolorerik gabeko geroa?
- Bizkaiera eskurago
- Mikel Urdangarin: "Ez da bukolikoa "Bar Puerto", baina bizitzeko grina dago"

14 GAURGAZTE

Hiesari ihes egiteko

15 INTERESGUNEA

Nora doa antzerkia?

23 ELKARRIZKETA

Maite Artola: "Afganistanen ere badago Zero Eremua, baina horretaz ez da hainbeste hitz egiten"

26 BIZILEGE APARTAK

Salma eta Frida, bi emakume eta patu bera

28 IPUINA

Atxuriko miraria

31 HAMAIA TRIKIMAILU

Alexander Garretas

32 ZINEA

Taulak ala pantaila?

34 KULTURONTZIA

- Eibarko antzerki-jaialdia
- Bi harriz lau xori Miarritzen

36 SALTSAN

37 DENBORA-PASAK

41 IKASLEAREN KOADERNOA

Habe @ldizkarian ikusgai

HADE
Helbide honetara bidali behar da:
HABE aldizkaria
Vitoria-Gasteiz kalea, 3
20018 DONOSTIA

Erakunde autonomiaduna
Organismo Autónomo del
EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

Formulario honetako datuak fitxategi automatizatu batean bilduko dira, HABE aldizkaria jasotzeko eskabideak kudeatu ahal izateko. Fitxategi datuetara sartzeko, datuok aldatu eta deuseztatzeko eskubidea erabili nahi izanez gero, HABEra jo dezakezue: Vitoria-Gasteiz kalea, 3-6. 20018 Donostia.

HARPIDETZA-ORRIA

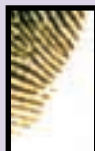
Izen-deiturak:.....
Zein euskaltegitan ari zara ikasten?.....
Identifikazio Fiskalaren Kodea / Nortasun-agiria:
Helbidea: Telefonoa:
Herria: Posta-kodea: Probintzia:
Posta elektronikoa
HABE aldizkaria jaso nahi dut etxean. (Urtean 11 ale: 21,28 €). Euskaltegi bateko ikasle bazara, harpidetza 10,64 €.
Honela ordainduko dut:
☐ HABEren izenean luzaturiko txeki bidez
☐ Transferentzi bidez (kutxa 2101.0381.01.0003069002)
☐ Kontu korrante bidez: Bankua edo Aurrezki Kutxa:
Sukurtsala: K.D.:
Zenbakia:

OHARRA: Egin daiteke harpidetza HABENET-en bidez ere: www.habe.org

Zure txokoa

Badirudi aurreko alean errieta egin izanak lortu duela zuetako zenbait idazten ausartzea. Zorionak eta eskerrik asko! Segi horretan, mesedez!

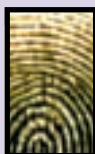

Me parece super interesante la iniciativa de crear un sitio donde poder aprender la lengua vasca en internet, pero la verdad es que si nunca has tenido ningún tipo de contacto con ella resulta bastante difícil entender las instrucciones para poder realizar las actividades propuestas. Un modelo interesante a seguir puede ser el de este portal creado por la Generalitat de Catalunya:
www.intercat.gencat.es

Ànim i salut!! Agur!

Cristóbal Cabeza Cáceres Ibi (País Valencià)

IKASLEAREN GUNEAn hasierako urratsetako ikasleentzako materiala jarri ez badugu ere, eskuartean dugun lan bat dela jakinarazi nahi genizuen. Asko baitira kanpotik jasotzen ditugun eskariak. Saiatuko gara, beraz, ahalik eta azkarren honen berri ematen. Bitartean, segi horrelako ereduak bidaltzen, ongi etorriko zaizkigu iradokizunak eta beste hizkuntzetan egiten diren lanak ikustea.

Kaixo jende:
IRAKASLEAREN GUNEAn sartu nahi izan dut, baina ezin. Zer egin behar da gunean dagoena ikusteko? Mila esker.

J.K. Bilboko irakasle bat

Badirudi hainbat gairekin bueltaka ibili behar izango dugula. Izan ere, hilerio jasotzen dugu IRAKASLEAREN GUNEari buruzko galderaren bat edo beste. Jakin badakigu ikusmin ikaragarria sortu duela, baina lasai egon. Berritua ere esango dizuegu: IRAKASLEAREN GUNEAn sartzeko pasahitza behar da eta HABEK jakinaraziko dizue zuei, irakasleoi, zein den zuena.

Kaixo, HABE aldizkaria!

Jaso nuen urtarileko alearekin batera Ikastira 2 izeneko CDa, baina ezin dut entzun. Argituko al didazue zergatik?

Joxe, Eibar

Ez dakigu konturatu zaren baina Ikastira 2 CD-ROM-a da, ordenadorean erabiltzeko, beraz. Gainera, aurrekoa ez bezala, bigarren honek ez du entzungairik; testuak eskaintzen ditu, euskararen inguruko hainbat konturen inguruan azalpenak emanez. Ez nahastu, beraz, hiru hilabetez behin eskaintzen dizuegun CD-Audioarekin. Edonola ere, baliagarria izatea espero dugu.

Kaixo HABE aldizkariako lagunak:

Egia esan ez nekien nori galdetu eta azkenean, HABE aldizkariaren harpidetuna naizenez, zuei idaztea erabaki dut. Garai batean HABEK argitara eman zituen Horma-irudiak eskuratzeko modurik ba al dago? Eskerrik asko.

Josune, Erresteria

Horma-irudiak eduki badauzkagu, baina jakin ezazu laster batean Interneten, IKASLEAREN GUNEAn jarriko ditugula, modu interaktiboan hiztegia ikasteko. Segi aldizkaria irakurtzen eta izango duzu berri zehatzagorik aurrerago.

Zure txokoa da hau, idatziguzu!

Euskaltegiak irradi-olasean

Martxan da aurtengo euskaltegien arteko lehiaketa. Lehen bi saioen berri emango dizuegu jarraian.

Iruñeko Arrosadia AEK euskaltegia

2002. urteko euskaltegien arteko lehiaketa martxan da lagunok. Eta hasiera ezin hobea izan du Iruñeko Arrosadia euskaltegiko ikasle eta irakasleekin. 8. urratseko ikasle eta guraso-talde bat izan genituen jolasean eta gurasoen haurrek ere primerako giroa jarri zuten helduak animatuz.

Lehen proban, esketxean, Arrosadia euskaltegikoek txat batean elkar ezagutu duten bikote baten lehendabiziko zitan izandako gora-beherak antzestu zituzten. Bikote baten ordeztu bi agertu ziren ordea. Hemen 7,5 puntu lortu zituzten.

Kaleko frogak ez zirudien erraza. Patrikako telefonoarekin kondoi-makinak aurkitu behar zituzten eta hori Iruñean ez da hain erraza... Hiru taberna, San Fermin peña eta botika bat (¿?) izan ziren aukeratu-tako tokiak. 5 puntu proba honetan.

Irratsaioaren proban egunerokotasuna ongi baino hobeto islatu zuten "Arrosadia irratiko" informatiboan. Baina elkarriketaren tartea izan zen barre gehien eragin zituena. Alkatesari egindako elkarriketa ironikoak lortu zuen eguneko puntuaketakik altuena, 8,33 puntu.

Eta amaitzeko kanta. Kontrapas kanta ezagunari hitzak asmatuz euskara eta Aek-ko Arrosadia euskaltegia lotu zituzten. Eta esan liteke beraien baimenaz, iaz baino hobeto abestu zutela. Zorionak Arrosadia! Honek 7,66 puntu jaso zituen.

Guztira **28,49 puntu** jaso zituzten eta astebetez lehendabiziko postua euskaltegien txapelketako sailkapenetan lortzeko ohorea.

Burlatako Zaldualde AEK euskaltegia

Euskaltegien arteko txapelketaren bigarren saioan ere Nafarroara joan behar izan genuen. Eta kanpoan egiten zuen giro hotzari ihes eginez, epelean aurkitu genituen Aek-ko Zaldualde euskaltegiak.

Iruñea inguruko mendi kaskoak zuri-zuri eta ikasleak barneko epelaren edo urduritasunaren erruz gori-gori aginduen zain zeuden. Esketxaren gaia ez zen erraza. Nonbait European gazteek sexu-harremanak gazte-gaztetatik izaten dituzte estatistiken arabera. Eta Euskal Herrian? Nondik heldu gaiari? Birjintasuna galtzeko egoera baten aurrean toki epel eta beroa aukeratu zuten esketxean; hondartza batean.

Baina, eguneko izarra "kaleko frogak" izan zen. Ezin hobeto moldatu ziren Mikel eta Maritxu Burlatako kaleetan euskal kantaren bat abestuko zuten herritarrak aurkitzen. Hamar pertsona! aurkitu zituzten eta noski hamar puntu lortu. A ze mauka! Baina ondo mereziak, arratsaldeko barrerik gozoenak eragin zituztelako ikaskide eta aurkezleen artean.

Irratsaioaren frogan eta kantuan ere primeran aritu ziren. Tira, beste arratsalde pasa bikain bat Zaldualdekoen etxean egin genuena. Gainera, LEHENDABIZIKO postuan jarri ziren! **32,6 punturekin** hortxe daude gorenean!

Lehiaketaren berri izateko:
www.eitb.com/euskaltegi
www.habe.org

Herrialde ezberdinetan antzerkia egiteak duen esanahiari buruzko testuak dira sail honetara ekarri ditugunak, denak ere ikuspegi kulturala azpimarratu nahi dutenak.

Gaurmotz

AFRIKA

Herrialde honetan tradizio handia du antzerkiak eta forma ugari hartzen ditu, gainera. Horietako bat Maliko *koteba* herri-antzerkia dugu. Urtean behin, herriko gazteek zaharrak **epaitzen** dituzte. Urte osoan zehar ezin dute horrelakorik egin, ez behintzat **zigorra** jasotzeko arriskurik gabe. Gazteek gizarteari buruz pentsatzen dutena esan behar diete adinekoei, jakinda ez dietela gero **aurpegiratuko**.

ZAPALDUEN ANTZERKIA

Brasil eta Latinoamerikan sortu zen *zapalduen antzerkia*. Oinarri-oinarrian duen filosofia zera da: denok omen dugu gure barruan aktore bat. Bada antzerkia egiten duen jendea, baina gizon-emakume guztiok gara antzerki: giza baldintza bat baita.

Bere hastapenetatik, *zapalduen antzerkian* antzezleek erakusten dute nola antzezten den, ez zer antzezten den eta ikusleei ez zaie eskaintzen egindako zerbait, baizik eta egin beharreko zerbait.

Hainbat kezka taularatzeko balio izan du, besteak beste: Pedagogia, psikoterapia, alfabetizazioa edo antzerkia bera.

JAPONIA

Japonian bi muturretan daude antzerki klasikoa eta modernoa, *shingeki* izenekoa, XX. mendearen hasieran jaio zena. Erabat desberdinak dira biak.

Adibide gisa esan, antzerki klasikoan dantzak ematen diola kolorea antzeztanari eta antzezle guztiak gizonezkoak direla beti.

Shingeki-n, berriz, hitzak eta elkarrizketak dute garrantzia. Antzezten hasi zenean beharrezkoa izan zen espazio berri bat egokitzea, bere adierazpen-moduari irtenbidea bilatzeko eta horrela, mendebaldean bezalaxe, **atze-oihalak** banandu egiten ditu ikusleak eta antzeztokia. Estetika honek eragin zuen hainbat menderen ondoren, lehen aldiz emakumezkoak taula gainean ikustea.

ERRUSIA

Sobietar Batasuna erori zen arte, nagusi izan zen antzerkia-eliza eredu. Ikusleak ez ziren joaten denbora-pasa hutsa zelako, baizik eta elkartasun modu bat zelako antzerkia.

Aldaketak aldaketa, bere horretan mantendu dena zera da: Errusian, bizitza osorako proiektua dela antzerkia. Elkarte artistiko bat da, baldintza estetiko jakin batzuk dituen, egitura jakin bat eta baldintza moral batzuen baitan dagoen sistema bat.

Aldaketa politiko ugari izan badira ere, gaur egun ere antzerkia elkartzeko leku aproposa da Errusian.

INDIA

Asko dira herri-antzerkiaren **adierazpenak** herrialde honetan: Bengalako *jatra*, Maharashtrako *tamasha*, Uttar Pradesh, Rajastan eta Penjab-eko *nautanki*-a eta Tamil Nadu-ko *therukkuttu*.

Baina, asko izanik ere, denetan dute garrantzia janzkerak, makilajeak, abestiek, dantzek, mimoak... inprobisazioak eta akrobaziek ere leku ikaragarria hartzen dute. Gainera, oso muturreko egoerak antzezteko joera dago, dramatik komediara **jauzi eginez**.

Herrialde honek duen hizkuntza, ohitura, musika eta janzkeraren **aberastasunaren** seinale dira hauek guztiak.

Aktoreek, askotan, ez dute zalantzarik inprobisatu eta ikusleekin hizketan aritzeko, Indian ez baitago herri-antzerkirik ikus-entzuleen partehartzerik gabe. Erraz pasako dira elkarriketarik abestietara eta dantzara. Bere ezaugarriak nagusiena, beraz, **bat-batekotasuna** da eta ikusleek aktoreekin edozein unetan hitz egiten dutela, erreparorik gabe.

MUNDU ARABIARRA

Mundu arabiarrean ere asko dira antzerki-**ereduak**, baita protagonistak ere. Adibidez,

- Argeliako *Garabuz* izeneko pertsonaia probokatzaila, kolonialismoaren aurka ageri zelako debekatu zutena.
- Tunez eta Marokon *rawi* edo kontalaria, musikaren konpasean istorioak kontatzen zituen.
- *Samer*, askotan bakarrik ageri den aktorea, ikusleak parte hartzera bultzatu nahi dituen, ez baitago ikusle eta aktorearen arteko alderik.

Edonola ere, azken helburua herriko entzuleengana iristea da, behin eta berriro parte hartzeko prest egon dadin.

Zenbaiten ustez, **mendebaldearen** esanetara egon da askotan **ekialdeko** antzerkia, eta bada garaia aldeak nabarmentzeko. Izan ere, mundu arabiarreko antzerkian ez dago distantziarik eszenategia eta entzulegoaren artean, antzerkia **adierazpen askatasunaren** lekuko bihurtu baita.

EUSKAL ANTZERKIA

Aurreko herrialde guztiak ikusita, jakingo al zenuke gaur egungo euskal antzerkiari buruzko lerro batzuk idazten: helburuak, norentzat den, zein gai jorratzen dituen, ikusleen partehartzea... Lan zaila dela iruditzen bazaizu, berriz, INTERESGUNEA sailean aurkituko duzun informazioa irakurtzea gomendatzen dizugu.

ABERASTASUN.- Riqueza.
ADIERAZPEN.- Expresión.
ADIERAZPEN-ASKATASUNA.- Libertad de expresión.
ATZE-OIHAL.- Telón.
AURPEGIRATU.- Reprochar.
BAT-BATEKOTASUNA.- Espontaneidad.
EKIALDE.- Sortaldea. Oriente.
EPAITU.- Juzgar.
EREDU.- Tipo.
JAUZI EGIN.- Salto egin.
MENDEBALDE.- Sartaldea. Occidente.
ZIGOR.- Castigo.

Urik gabeko negua, ko

Ia euririk gabeko negua izan da aurtengoa eta udaberrian sartu aurreko egunetan egiten ez badu behintzat, azken urteotako **idorrena** izango da. Euririk ez egitearekin batera, temperatura altuak izan ditugu azkeneko hilabeteetan, sasoi honetan ohituta gauden baino gorago ikusi ditugu termometroak. Lehorra eta goxoa, udaberriko edozein egunen antza handiagoa izan dute abenduko eta urtarrileko hainbat egunek, ohiko neguko egunena baino.

Baina euri-falta horrek erabat idortu ditu inguruak. Beste urteetan **ez bezala**, abendurako sutan ziren mendi-bazterrak; urtarrilean eta otsailean ere **makina bat mendi** erre da. Zuhaitzak eta landareak, berriz, zein urtarotan bizi diren asmatu ezinik dabilta, eta, neguko **lozorroak** alde batera utzita, loretan dira fruitu-arbolak eta landareak urtarrilaz geroztik. Natura bera ere **aztoratuta** dabil!

Lehorte honen arrazoi bakarra ez da, **nolanahi ere**, neguan euririk egin ez izana. Iazko uda eta udazkena ere ohikoak baino idorrakoak izan ziren, eta horrek ondorioak ekarri ditu ur-biltegietan. Otsaileko lehendabiziko egunek euri-pixka bat ekarri digute, eta, oraingoz ur-**hornikuntzaren murrizketarik** aurreikusten ez den arren, lehorteak jarraituz gero, arazoak etor daitezke, Euskal Herriko urtegien ur-kopurua oso txikia baita.

Nafarroan, esate baterako, udarik idorrenetan izan ohi duten ur-kopurua baino ez dute urtegiak negu erdi-erdian, eta egoerak berdin jarraituz gero, argi gorria piztu liteke. Iratiko Irabia **urtegia** da adibideetako bat, bere edukieraren %7an baitago uneotan. Iaz, sasoi berean, eduki dezakeen ur-kopuruaren %93a zuen Irabiak. **Aldea** nabaria da. Adibide gehiago ere eman daitezke. Esako urtegiaren %16a besterik ez dago beteta, baina orain hamabi hilabete %86rainokoa zen ur-kopurua. Eta Allozen ere handia da aldea, iazko %68tik %15eraino jaitsi baita uraren kopurua.

Arabako **arro** mediterraneoko urtegien egoera ere ez da batere ona. Uribarrin erdia baino gorago dago uraren maila, %54a beteta baitago, baina iazko datuekin **alderatuz** gero, ur-falta sumatzen da hemen ere, iaz %90raino baitzegoen beteta urtegia. Urrunagako urtegiak kopuru berdina zuen iaz, eta aurtan berriz %51era baino ez da iristen, erdia baino zertxobait gehiago.

Ur-gabeziarik handiena duten urtegiak arro mediterraneokoak dira, baina Kantauri arroko urtegiak ere iazko mailaren erdira etorri dira, gutxi gorabehera. Gipuzkoako urtegirik handienak, Añarbek, bere ur-edukieraren %40a du. Añarbeko Ur Mankomunitatearen datuek argi uzten dute euri-kopuruak nabarmen egin duela behera aurtengo neguan. Azken urteotan, esate baterako, 904 litro jaso zituen urtegi honek abuztuaren eta abenduaren bitartean, batez beste. Baina, 2001. urtean kopuru horren erdira ere ez zen iritsi jasotakoa. Bada azpimarratzeko moduko beste datu bat ere. Iaz, abenduan, 48 litro ur jaso zen, eta normalean 197 litro izan ohi da. Ibai-Eder ere Gipuzkoan dago, eta iaz bete-betea zegoen garai honetan, %100ean. Egun, berriz, erdia ere ez dago beteta: %43a baino ez.

Ipar Euskal Herrian ez dago gisa honetako urtegi handirik, eta erreken eta ur-biltegien bitartez egiten da hornikuntza. Hala ere, euri-faltak ondorioak ekar ditzake **laster**.

© Andre Maslennikov/Still Pictures, London

gero olorerik gabeko geroa?

© Ed Kashi/Rapho, Paris

© Ed Kashi/Rapho, Paris

Baina euri-falta eta lehorte hauek ez dira **ezus-tean** iritsi, eguraldi-aldaketaz sarritan ohartarazi baikaituzte nazioarteko **adituek**. Gizakiok botatzen ditugun negutegi ondoriozko gasek **eragin** ezberdinak utziko ditu lurraren alde batean eta bestean, eta euri gutxiago eta kontzentratuagoak **iragarri** dituzte inguru hauetarako. Horrek zer esan nahi du? Lehorte-garai luzeak izango ditugula, batetik, eta denbora gutxian **euri-jasa** handiak, bestetik. **Ertzainak** taldeak iragarritako Euskal Herri tropikalaren atarian ote gaude?

Ura sekula bukatuko ez den **baliabidea** dela pentsatu izan dugu sarritan ur-arazorik ezagutu ez dugunok, baina **uste** hori aldatzeko garaia iritsi da. Urik gabe ez dago bizitzarik, eta, hortaz, zentzuz administratu behar da dagoen ura. Bada kontuan hartu beharreko beste datu bat ere, **kutsadura**. Kutsatuta dauden urak ezin dira **berreskuratu**, eta uraren kalitatean eragin **ezkorra** duten 50.000 substantzia toxiko baino gehiago sortu ditugu orain arte gizakiok.

Eta ez dezagun geure burua engainatu. Lurraren mapa ikusten dugunean ur asko ikusten dugu, urdin kolorekoa gehiena. Baina, ur horren %2,5 baino ez da **geza**, gainontzeko guztia, %97,5a gazia da, **erabilgaitza**. Eta **arestian** aipatutako ur gezaren kopuru horretatik %1 baino ez da erabilgarria. Kontuan hartzeko datua, hori ere.

Nola aurreztu ura?

Nor bere etxean egitekoak:

- *Hortzak garbitu bitartean, iturria itxi.*

-
-
-
-

ADITU.- *Experto/a.*

ALDE.- *Diferencia.*

ALDERATU.- *Erkatu. Comparar.*

ARESTIAN.- *Lehentxeago. Un poquito antes*

ARRO.- *Cuenca.*

AZTORATU.- *Alborotarse.*

BALIABIDE.- *Recurso.*

BERRESKURATU.- *Recuperar.*

ERABILGAITZ.- *Inutilizable.*

ERAGIN.- *Influencia.*

EURI-JASA.- *Chaparrón.*

EZ BEZALA.- *A diferencia de.*

EZKOR.- *Pesimista, negativo/a.*

EZUSTE.- *Ustekabea. Sorpresa.*

GEZA.- *Dulce.*

HORNIKUNTZA.- *Abastecimiento.*

IDOR.- *Lehorra, sikua.*

IRAGARRI.- *Anunciar.*

KUTSADURA.- *Contaminación.*

LASTER.- *Aurki. Dentro de poco tiempo.*

LEHORTE.- *Epoca de sequía.*

LOZORRO.- *Aletargamiento.*

MAKINA BAT MENDI.- *Mendi asko.*

MURRIZKETA.- *Restricción.*

NOLANAHI ERE.- *De todas formas.*

URTEGI.- *Embalse.*

USTE.- *Opinión, creencia.*

Gaur

Mikel Urdangarin: “Ez da bukolikoa” Ba

Gaztelupeko Hotsak diskoetxeak argitaratu du “Bar Puerto”, eta diskoaz berba egiteko Gasteizen jarri genuen **hitzordua** Mikel Urdangarin abeslariarekin

Mikelek, lehen aldiz, euskal tradizioetik hainbat kanta sartu ditu disko batean: *Ene Maitea* Zornotzako aldaeran, *Ene Mutilik ttipiena*, Donibane-Lohizuneko, **aho-korapiloa** dirudien *Txatxamatxalinatxu* bixia, Ondarroakoa, laurogeitaka urteko ondarrutar batzuek bakarrik zekitena... eta sarre-ran aipatutakoa, *Zeruak* eta *Lurrak* izenekoak. Abesti hori autoan **ahopeka** kantari iritsi ginen Gasteiza. Hain da ezaguna! Mikelek berak ere badu autoan musika entzuteko ohitura. Batzuetan bere diskoak jartzen ei ditu, letrak eta ez ahazteko.

Autoa aipatu baitugu, Anari abeslariak badu abesti bat, autoan doan gidariaz hitz egiten duena: “Gure mundua”. Eta Mikelekin Anariz egin genuen berba. Izan ere, orain urte bi edo, haxe esan zuen Iñaki Zarata musika kritikariak: Euskal musikan, urte hartan **ezuste** atsegin **bakarrenetakoa** izan zela Anari. Eta euskal musikan **arnas berri** gutxi zegoela. Mikel **ados** zegoen Zaratarekin, **erdizka**: “Egia da ez gaudela urrezko **aroan**, eta talentu krisia dagoela, baina Anariz gain bagabiltza beste batzuk ere: Txuma Murugarren, Petti, ni neu, Berri Txarrak, πLT... Ezin naiz ados egon Iñakirekin”. Izan ere, Zornotzako musikari gasteiztatuak bere buruan sinistu beharra dauka.

Bingen Mendizabal, Kirmen Uribe...

Bingen Mendizabal ere Gasteizen bizi da, eta Mikel Urdangarinen laguna da. Eta lagunak direlako egin dute elkarrekin “Bar Puerto” diskoa, biak azaltzen dira diskoaren azalean. Bingen Mendizabal zine-musikarekin lotzen dugu, baina “Bar Puerto”n ez dago horrelako musikarik, inondik ere. Mikelen beraren hitzekin esateko, musika **geldoak** dira gehienak. Eta horregatik Mikeli kexatu egin zaizkio adiskideak: “Mikel, **lokartu** nauk hire azken diskoarekin!”. “Ba ni ez nauk lokartzen, zer egingo zioagu!” erantzuten die Mikelek.

Argi dauka zornotzarrak zein den bidea: “Musika hau geldoa da, arindu dezagun! Ez. Arrazoi sendoagoak behar dira horretarako. Badakigu disko honekin ez garela frontoietan jotzen arituko, toki txikietan joko dugula. Baina zer da txikitasuna, eta zer handitasuna? Zenbakiak? Disko asko saltzea da handitasuna, edo norberak bere barrua asetzea? Disko freskoa egiten saiatu gara Bingen eta biok, humanoa... *tempoa* geuk ezarri dugu, ez askotan bezala, makina batek. Badakigu disko hau ez dela sortu komertzialki **sekulakoa** izateko”.

ar Puerto ´, baina bizitzeko grina dago”

“Bar Puerto” diskoaren aurretik, **izen bereko ikuskizuna** plazaratu zuten iaz Kirmen Uribe idazleak eta Mikel Urdangarinek berak. Toki, areto txikietan eman zuten ikus-entzunezko ikuskizuna. Agian txikitasun horrek **eraginda**, musika ere intimista atera zaie diskoan, artifiziorik gabea... Ezezkoan dago Mikel, ez dela horregatik izan: “Diskoak batzuetan ateratzen diren bezala ateratzen dira. Batzuei gustatuko zaie, beste batzuei ez. Egin behar ez duguna da geure buruari **iruzur**”.

Iruzurra ez da Mikel Urdangarinen fans-ek darabilten hitza. Askok idazten omen diote Gaztelupeko Hotsak-en web-gunera, baina ez digu esan zer esaten dioten; guztia ez omen da kontatu behar. “Bar Puerto” honekin beste era bateko fans-ak izango dituela, horixe esan diogu Mikeli. Baina disko hau ez du sortu **zaletu jakin** batzuk pozteko, ez omen du sekula horrela jokatu. Bere burua **asetzeko** bai, eta bide batez, beste batzuen **barruak** asetzen baditu, hobeto! Diskoen azken abestiak alaixeagoak sartzen ditu Urdangarinek, “Bar Puerto”n ere bai. Baina diskoaren hasieran istorio batzuk daude, Kirmen Uribek asmatuak. Istorio horiek dira iazko ikuskizunean kontatu zituztenak: garratzak dira, gordinak, kostaldeko herritxo bateko sei **testigantza**. Eta ez dira istorio bukolikoak. Hala ere, diskoan bizitzeko grina ikusten dela esan zigun Mikel Urdangarinek. Kostaldeko herri txiki batean mundu aberats bat izan daitekeela, besteei zabaldua, gainera. Hori **islatzen** duela diskoak.

Sei testigantza horietatik batean Omar azaltzen da. Bera da protagonista.

ADOS.- Konforme.
AHO-KORAPILO.- *Trabalenguas.*
AHOPEKA.- Isilka. *Tarareando.*
ARNAS BERRI.- *Savia nueva.*
ARO.- Garaia.
ASE.- Bete. *Satisfacer.*
BAKARRENETAKO.- Bakanetakoa. *Excaso/a.*
BARRU.- Barrena. *Interior.*
ERAGIN.- *Influenciar.*
ERDIZKA.- *A medias.*
EZUSTE.- *Sorpresa.*
GELDO.- Motela. *Lento/a.*
HITZORDU.- Hitz egiteko ordua.
IKUSKIZUN.- Emanaldia. *Espectáculo.*
IRUZUR.- *Engaño.*
ISLATU.- Azaldu. *Reflejar.*
IZEN BEREKO.- *Homónimo/a.*
LOKARTU.- Lo hartu.
SEKULAKO.- Oso handia.
TESTIGANTZA.- *Testimonio.*
ZALETU JAKIN.- *Determinado/a fan.*

Abenduak 22, ostirala.

*Grabaketei ekin diegu gaur. Omar izan da lehena. Ginea Konakrikoa da jatorriz. European neguan jende guztia **loditu** egiten dela dio Omarrek, arropa bata bestearen gainetik jantzi eta mundu guztia dela lodi. Ongi zekien bere aitak Europako **neguen berri**. Frantsesek eraman zuten soldadu Bigarren Mundu Gerran. Negurik luzeenak ezagutu zituen.*

OMARREN KONTAKIZUNA

Gure aita European soldadu egon zen, frantsesen armadan, alemanen aurkako gerran. Aitak esaten zuen:

“European hotz egiten du, Europak **hozkailua** ematen du. Europa nolakoa den jakin nahi baduzu, zabaldu hozkailua, bost minututan sartu eta ateratzen zarenean esango didazu zer sentitzen duzun. Bada Europa horrelakoa da. Familiarik ez baduzu, ez baduzu lagunik, sufritu egingo duzu, hil egingo zara”.

Lan aukerei buruz hitz egin digu gero. Afrikar gehienak itsasora joaten dira. Herriko gazteek ez dute hara joan nahi. Omarrek argi dauka.

Nik nahiago dut ez joan itsasora. Ez badago beste **irtenbiderik** joango naiz. Soldadu joatea bezala da, azken aukera. Ez baduzu beste egitekorik hara joan behar duzu, bizi behar baduzu. Ezin zara elizako atarian **eskean** egon. Indarra izanik, osasuna izanik, lan egin behar da. Itsasoa hortxe dago eta ez du ihes egingo. Ez badago beste irtenbiderik hara joan behar da.

Ginean hizkuntza ugari daude: soso, foula, mandingo, gbeze, toma, landouma, kissi, yalounke, yaluon soso... Ni soso naiz, baina Gineako zazpi hizkuntza hitz egiten ditut. Europakoetatik lau. Bosgarrena ikasten nabil: “Zer nahi duzu?, **zertan** zabilta?, ona, gaiztoa...”

Omarren kontakizuna oso mamitsua da. Zergatik ez duzu idazten zer **iradokitzen** dizun? Iradokizun bakoitza esaldi bat izan daiteke. Adibidez:

- ✓ lagunak oso beharrezkoak dira.
- ✓ ...
- ✓ ...
- ✓ ...

(Iradokizun gehiago zuzenketa-orrian, 39. orrialdean)

ESKEAN.- Eskatzen.
HOZKAILU.- *Frigorífico.*
IRADOKITU.- *Sugerir.*
IRTENBIDE.- Soluzioa.
LODITU.- Gizendu. *Engordar.*
NEGUEN BERRI.- Neguei buruzko informazioa.
ZERTAN.- Zer egiten.

Bizkaiera eskurago

Gau

Euskaldunon Egunkariaren eskutik eskurago ditugu bizkaieraz idazteko arauak, www.bizkaierea.com helbide elektronikoan.

Aipatutako helbidean sartuz gero, Aikusten den lehen pantaila ondokoa da, beste hamar ate, sarrera dituen, klik egiteko bertan: gramatika, aditza, deklinabidea, hiztegia, kontsulta, izen sintagma, aditz sintagma, perpausa, testua eta lexikoa. Liburu hauek hartu dira kontuan: *Bizkaieraren Idaztarauak: deklinabidea eta aditza*. Eta *Bizkaierazko Joskera*. Eta *Euskal Gramatika Osoa*. Eta *Euskal Gramatika Lehen Urratsak*, EGLU, Euskaltzaindiak aterea azken hau. Beste artikulu bi ere hartu dira aintzat: "Bizkai euskera idatzia-aren morfologia eredurako zertzeladak" eta "Menderagailu batzuen inguruan". Adolfo Arejita eta Koldo Zuazo ere aritu dira aholku ematen. (Gogoan izan duela gutxi argitaratu duela

Labayru ikastegiak beste liburu interesgarri bat: "Bizkai euskeraren jarraibide liburua", eta Adolfo Arejita bera izan dela argitalpen honen zuzendaria. Gainera, HABE aldizkariak Arejita jaunari egin berri dion elkarrizketa irakurri eta entzun nahi baduzu, jo gure @ldizkaria:

www.habe.org/ikaslearengunea

Beharbada, atalik erakargarriena *kontsultarena* da. Posta elektroniko bidal daiteke zalan-tza, baina hori egin aurretik komeri da aurretik beste internauta batzuek izan dituzten zalan-tzek ze erantzun jaso duten irakurtzea, galdera bera ez errepikatze aldera.

Azkenik esan, antzeko lan bat burutu nahi dutela zubererarekin ere. Benetan lan estimagarrria Egunkariak guztiontzat jarri duen haxe.

Konturatuko zarenez, gure kolaboratzaile den Aitzol Uriarte bizkaitarra da. Horregatik daude testuko aditz guztiak eta beste hainbat molde bizkaieraz. www.bizkaierea.com helbidean sartzera gonbidatu nahi zaitugu, testuan beste kolore batez agertzen diren aditz-formen batuko ordainak aurkitzen saia zaitezten.

Jaso itzazu hemen:

- DABE _____
- EBAN _____
- DOGU _____
- LEITEKE _____
- DAUZ _____
- DOGUZ _____
- ZAN _____
- JAKE _____
- EGOAN _____
- DEUTSOZ _____
- DAU _____

“Bizkaiera egunero erabilten **dabenari** zalantzak argitzeko tresna da *bizkaiera.com*”

Joan den urrian jarri eben sarean *bizkaiera.com*, “Euskaldunon Egunkaria”ko “Bizkaia” gehigarria idazterakoan sortutako zalantzei erantzuteko tresna. Asier Txakartegi, 32 urteko lekeitiarra, web-orrialdea sortu **eban** lan taldean murgilduta egon da. Filologo eta kazetari honen ardurea web-guneak jasotzen dabezan edukiak zaintzea izan da eta beragaz egin **dogu** berba *bizkaiera.com*-i buruz gauza gehiago jakiteko.

HABE.- Zer da *Bizkaiera.com*?

ASIER TXAKARTEGI.- Neurri batean esan **leiteke** estilo liburu bat dala. *bizkaiera*: oinarritzko tresnak deitzen da eta hizkuntza arloan “Euskaldunon Egunkaria”ko “Bizkaia” **gehigarriarentzat** sortua da. Gramatika, aditza, deklinabidea eta hiztegia lantzen **dabe** eta kontsultak egiteko aukerea be badago. Azken batean gramatika txikitxo bat dala esan leiteke, bizkaiera estandarrean idatzi eta **berba egiteko** behar diran tresnak eskeini gura **doguz**.

H.- Zein dira bere helburuak?

A.T.- “Bizkaia” gehigarria argitaratzen hasi **zanetik** bi urte datoz maiatzean. Eguneroko lan horretan zalantza ugari sortzen dira eta horri irtenbide bat eman behar **jake**, baina ez **egoan** kazetari batek edo hizkuntza egunero erabili gura dabenak bere zalantzak argitzeko gune jakin bat. “Hona joko dot eta hemen argituko dodaz zalantzak”, aukera hori ez egoan eta hori sortu dogu. Asmoa da ikustea ea ze zalantza sortzen dan, ze material dagoen ikusi eta geure bide bat hartzea.

H.- Zeinen laguntza jaso dozue zeuen bide hori aukeratzeko?

A.T.- Labayrura jo **genduan** eta baita *Euskararen Sendabelarrak* lanera. Koldo Zuazo eta Adolfo Arejita izan dira erreferentzia puntu bi, nahiz eta gero Euskaltzaindiaren erabakiak kontutan hartu behar diran. Esan behar dogu ahalegindu garala bide ona aukeratzeko, baina ez da bide bakarra eta ez dogu esan nahi hori danik jarraitu behar dan bidea.

H.- Zeinek erabili leike?

A.T.- Begiratuta dago batez be hizkuntza egunero erabili behar dabenaren ikuspetigik, baina zalantzak argituko **deutsoz** edozein herritarri.

H.- Normalean lehenengo pausua liburua izaten da. Kasu honetan web-orrialdea sortu dozue, zelan izan da hori?

A.T.- Lehenengo asmoa liburu bat kaleratzea zan, baina azkenean ez eban urten eta gero erabagi zan web-orrialde bat egitea.

H.- Berezitasun nabarmenik badauka?

A.T.- Web-orrialde honek ematen daben barritasuna aditzean dago. Aukerea dago aditz bat bilatzeko bizkaieraz eta batuan. Batuko aditz bat aukeratu eta bere parekoa bizkaieraz ikusteko aukera eskeintzen **dau**.

H.- Zenbat denpora behar izan dozue?

A.T.- Urte beteko lanaren **ostean**, joan den urrian jarri **genduan** sarean.

H.- Eta nolako harrera izan dau?

A.T.- Emaitea ona izan da, kontutan eukita web-orri hau ez dala egunero barritzen, gauza itxia dala. Urrian 116 bisita izan ziran egunero eta bakotxak zortzi orri ikusten **ebazan** batatz beste. **Zemendian** 76 bisita izan ziran egunero eta ikusitako orriak zazpi izan ziran batatz beste. Gaur egungo erabilera be hortik dago, estabilizatu egin dala esan leiteke. Pentsetan **dot** honek datuok erakusten dabela egarri haundia eta kuriosidadea dagoala.

GAURGAZTE

Hiesari ihos egiteko

Hona ekarri dugun berria ezaguna izango duzue, seguruenik, baina hizpide ematen duela uste dugunez, tarte bat eskaintzea erabaki dugu. Kontua da Kataluniako Institutu eta ikastetxeetan 14-18 urteko gazteak **hiesari** buruz hitz egitera bultzatzeko kanpaina bat jarri zuela martxan Generalitat-ek urtarrelean eta kanpainan parte hartzera gonbidatu dituzten 1.100 ikastetxetatik 610ek eman dutela baiezkoa.

Geletan gazteen gaiari buruzko solasaldiak bideratzeko, hainbat material bidali zaie eskola horietako ardura-dunei:

- Bideo bat, zenbait pertsona ezagunek hiesari buruz duen iritzia biltzen duena: kantariak, aktoreak,... etab.
- Liburu-gida bat irakasleentzat.
- Orrialdeak txuriz dituen koadernoak, gelako ikasle eta irakasleen iritzia jasotzeko.

Maiatza bitartean hitz egingo dute hiesaz baiezkoa eman duten ikastetxe hauetan eta ekainean, berriz, saio berezia egingo da Parlamentuan.

Izan ere, oraindik ere gaur egungo gaia da hiesa, zenbaitetan ahazten bazaigu ere. Estatistika Institutuaren **txosten** baten arabera 13-29 urteko gazteen %28k hiesa du, nahiz eta 1996az geroztik kasu-kopurua gutxitu den.

Materiala bidaltzeaz gain, ikastetxeetan bertan kon-doi-makinak jartzeko proposamena luzatu du Administrazioak eta gainera, erreferenduma egingo da makinak jarri ala ez erabakitzeko. Dena dela, emaitza ez da binkulantea izango; hau da, gerora ikastetxe bakoitze-ko **eskola-kontseiluak** erabakiko baitu zer egin.

Beti bezala, kanpainaren aldeko eta kontrako iritzia-ki daude. Zenbait guraso haserre daude kontu honekin eta **mahainguruak** ere antolatu dira gaiaren inguruan.

Era berean, Kataluniako Osasun eta Hezkuntza Sailak haserre agertu dira, zenbaitek kondoi-makinak jartzea ala ez hartu baitu gai nagusitzat eta ez hainbeste hiesari buruzko eztabaida.

ESKOLA-KONTSEILUA.- Consejo escolar.
HIES.- Sida.
MAHAINGURU.- Eztabaida. Debate.
TXOSTEN.- Informe.

Zuk ere makinak jartzeari buruz duzun iritzia eman dezazu gonbidatu nahi zaitugu. Horretarako, irakur itzazu segidan aurkituko dituzun protagonista nagusi batzuen iritzia-kiak eta erabaki zeinekin zauden ados ala aurka eta zergatik.

GURASOA

Niri ideia zoragarria iruditzen zait, ea horrela hemen-dik aurrera preserbatiboak semeak berak erosten dituen. Orain arte nik egin behar izan dudana lana baita!

IKASLEA

Ez dit arazo handirik konponduko. Gero ere begira geldituko dira denak, makinara hurbilduz gero.

IRAKASLEA

Uste dut makinak eskolan bertan jartzeak ez duela arazo handirik konponduko, botikara erostera joateko gauza ez denak ez duela makinetan erosiko, beraz...

NIRE IRITZIA

Nora doa antzerkia?

Antzerkia generorik behinenetako da eta osasuntsu dagoena. Zinemarekin eta, batez ere, telebistarekin lehia gogorrean bizi baldin bada ere, gustagarria eta erakargarria da jende askorentzat oraindik ere.

Antzezleen eta aretoko jendearen aurrez aurreko eta hurbileko loturak egiten du berezia antzerkia, eta ordezkazina. Film bat, edo kasete bat, nahi adina aldiz errepika daiteke, eta beti berdin. Antzezlan baten emanaldia gaur izan daiteke halakoa eta bihar bestelakoa, eta ez beti ber-

dina. Antzerki batek ikusleen artean eragiten duen zirrara izan daiteke maila desberdinekoa, emanaldi jakin baten, ikusle jakin batzuen eta beste mila eragileren arabera. Antzezleen eta ikusleen artean halako harreman bereziak sortzen dira eta ez dira beti berdinak izaten, batzuetan biziagoak, besteetan motelagoak; hor jaiotzen da antzerkia eta hor bukatzen. Misterio bat da antzerki-saio bakoitza, eta hori sustatzeko idatzia da testua, jendeari emanaldi bakoitzean misterio horretan murgiltzen laguntzeko.

Plastikotasun hori, antzerkiaren muinean bizirik dagoena, izan da agian genero horrek hainbeste mendetan zehar irauteko eta kultura desberdinen artean hedatzeko eragilerik nagusiena. Antzerkia aro guztietara moldatu da; areago, aurrea hartu die gertaerei, eta zenbaitetan gertaeren iturri izan da.

Greziarrek antzerki klasikoa asmatu zutenetik, antzerkigile asko izan dira antzerkiaren garrantzia mendebaldean agerian utzi dutenak: Shakespeare, Beaumarchais, Goethe, Ibsen, eta abar. Japonian eta Indian, Afrikan eta mundu arabiarrean, Hego Amerikan eta Errusian, gizarte tradizionalen hain errotua zegoen antzerkian eragin ikaragarria izan zuten Europa modernoaren gatazka latzek. Horien ondorioz, antzerkia barne-tragedia pertsonalen isla izatetik, gizarte oso baten dramarena bihurtu zen. Tragedia sozial horien erdian antzerkia ez zen hil, alderantziz, XX. mendean zehar berpiztu egin zen eta osasuntsu dago gaur egunean ere.

Badirudi, leku guztietan, antzerkiaren zale amorratuak ados jarri direla antzerki modernoak zahar-ari lekua kendu behar diola esaten dutenen aurka, bestela antzerkia antzerki bezala hiltzea izango litza-tekeela uste dutelako. Areago, antzerki tradizionala-ren eta zaharraren inspirazioa oso ona dela uste dute espresio modernoak ernaltzeko eta biziartzeko. Eta antzerkiak, eraldaketa honekin, bizia islatzen jarraituko du.

Nora doa antzerkia? Bizia "bizirik dagoen" lekura.

Toribio Altzaga

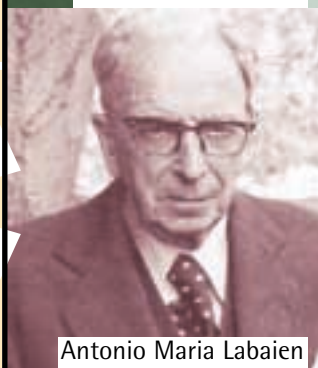
Frantzisko Munibe

Juan Abelino Barriola

Martzelino Soroa

Antonio María Labaien

AREAGO.- Gehiago oraindik. Más aún.

ARO.- Epoca.

ERAGILE.- Factor, inductor.

ERAGIN.- Influencia.

ERALDAKETA.-

Transformación.

ERNALDU.- Fecundar.

ERROTU.- Enraizar.

GATAZKA.- Borroka, liskarra. Conflicto.

HEDATU.- Zabaldtu. Difundir.

ISLA.- Reflejo.

MOLDATU.- Egokitu. Adaptar.

MUIN.- Guna. Meollo.

Mundua antzoki bateko atze-oihal bat bezalakoa da: sekreturik sakonenak daude gordeta bere baitan

Rainer María Rilke

ERKIAREN HISTORIA LABURRA

Segidan irakurriko duzun testuan euskal antzerkiaren historia laburra eskaini nahi dizugu. Jakin badakigu oso azalekoa dela, baina gutxieneko informazioa ematea genuen helburu. Testua irakurrita, orain arte ezezagunak zitzaizkizun hainbat izen ikasten badituzu, ez da gutxi.

Iparraldetik hasiko dugu gure ibilbidea. Bertako tradiziozko herri-antzerkiak gorde baitira gaur egun arte, batez ere Zuberoan. Hauen artean:

- Pastoral: kontakizun historiko edo epiko luzea
- Maskarada
- Asto-lasterra edo xaribaria
- Irri-antzerki edo komediak.

Geldialditxo bat egin dezagun. Pastoral zer den gutxi-asko idatzi dugu parentesi artean, baina, idatziko al duzu beste herri-antzerkiei buruzko lerro bana?

- Asto-lasterra edo xaribaria
- Maskarada
- Irri-antzerki edo komediak.

Idatzi duzuna zuzen ala oker dagoen jakin nahi baduzu, jo 39. orrialdera.

Hegoaldera joango gara orain. Lurralde honetako antzerki idatziaren lehen agerpenak XVIII. mendekoak ditugu. Horien artean aipatu beharrekoak:

- **Pedro Inazio Barrutia** aramaioarraren lana, Arrasaten antzezteko *Gabonetako ikuskizunak* idatzi zuena.
- **Frantzisko Xabier Munibe**, Peñafloidako kondearen lana. Opera **elebidun** baten egile: *El borracho bur-lado* (1764) **hitz lauuko zatiak** erdaraz dituen eta kantuzkoak euskaraz.

Euskal antzerki modernoa, berriz, **Martzelino Soroa** donostiarrarekin hasten dela esan liteke. Bigarren Karlismenaren beste donostiar batzuekin batera Ziburun **erbesteratuta** zegoela *Iriyarena* (1876) komedia elebiduna idatzi zuen, eta, antzezpeneren **arrakasta** ikusita, Donostiara itzuli ondoren, obra berriak idatzi eta taularatzzen hasi zen, besteak beste: *Au ostatuba*, *Anton Kaiku!*, *Barrenen arra*, *Urrutiko intxaurrak*, etab.

Toribio Altzaga Soroaren lanen jarraitzaletzat har dezakegu, Donostiako Udalak sortutako *Euskal Izkera ta Iztunde* Eskolako katedrako irakasle izanik (1915); hainbat obra idatzi, zuzendu eta han-hemen eskaini zituen egilea. Bere lanen artean aipagarrienak, besteak beste: *Bernaño'ren larriyak*, *Santo Tomas'eko feriya*, *Ramuntcho* eta *Burruntziya*.

Lurra antzerki-lan bat da, baina aktore-zerrenda eskasa du

Oscar Wilde

Juan Abelino **Barriolak** sortarazi zuen, zinegotzi zela, *Euskal Iztundea*, eta berak ere idatzi zituen antzerki-lanak, garaiko obra erraz eta irrigarrietatik gora jotzeko joera eraku-

tsiz. Bereak dira *Lagun txar bat*, *Gai dagonaren indarra* eta *Goi argi* antzezlanak.

1936ko gudak hondatu zuen ordura arte indartzen eta zabaltzen ari zen antzerki-mundua. Gerraurre eta gerraosteko zubi-lanak **Antonio M. Labaienek** egin zituen. Gerraurrean *Antzerti* aldizkaria sortu eta zuzendu zuen Labaienek. Euskal antzerkia sustatu eta berritze-lanetan nazioarteko zenbait obra euskaratu zituen eta bereak sortu ere bai: *Jokua ez da errenta*, *Malentxo alar-gun*, *Galtzaundi* eta beste.

(Gogoan izan HABEk argitara eman zituela hauetako batzuk eta beste hainbat ANTZOKI ILUNA izeneko sailean)

Antzerki-munduko berrikuntzak bertaratzen *Jarrai* taldea nabarmendu zen, atzerriko lanak moldatzeaz gain Arestiren antzerki berritzaileak taularatzuz.

Berriro ere Iparraldera joz gero, **Jean Barbier**, **Leon Leon** eta **Jules Moulier (Oxobi)** aipatu behar dira mende-hasierako egileen artean. Baina, zalantzarik gabe, horien guztien gainetik **Piarres Lartzabal** izan da euskal antzerkigilerik **oparoena** urte luzeetan zehar. Bere lan ugarietan badira hasieran aipatu ditugun irri-antzerkiak, baita antzerki historikoak ere: *Xirristi Mirristi*, *Etchaun*, *Bordaxuri*, *Mugari tiro*, *Orreaga*, *Senperen gertatua*, *Matalas*.

Historia labur hau bukatzeko, berriz, ezin aipatu gabe utzi **Telesforo Monzon** eta **Daniel Landart**.

Bestalde, esan gabe doa izan bazirela emakumezkoak antzerki-munduan. Horien berri azalduko dugu datozen lerroetan.

ARRAKASTA.- Éxito.

ELEBIDUN.- Bilingüe.

ERBESTERATU.- Ir(se) a vivir al extranjero.

HITZ LAUZO ZATIAK.- Fragmentos escritos en prosa.

OPARO.- Abundante.

ANTZERKIA ESKOLAN

Urte asko dira Zurriola ikastolan antzerkia lantzen dela. Urtetik urtera ikasleen kopurua gora joan denez, aurten Antzerki Eskola sortu dute. Joserra Fachado aktore ezaguna dugu eskola honen arduraduna.

Argazkiak: Josean Labaien

HABE.- Ohikoa al da eskoletan antzerkia egitea?

Joserra Fachado.- Nik uste dut oraindik ere eskola-ordutan, behintzat, oso eskola gutxitan lantzen dela antzerkia; eskolaz kanpokoa gehiago ari da ugaritzen tailer-moduan. Baina egiten den ikastetxeetan ere ez da gai bat bezala lantzen, baizik eta oraindik ere lehengo **irizpide** zaharren arabera egiten da: kurtso bukaerarako festan, edota egun jakin batzuetan antzezteko. Hala ere, pixkanaka ari da antzerkia eskola barruan sartzen. Esate baterako, gaur egun DBHko bigarren mailan **aukerako gaiak** daudela aprobetxatuz, hasi dira eskola batzuetan antzerkia lantzen, dramatizazioa izeneko hautagaiaren bitartez 14-16 urteko gaztetxoaren artean, baina ordura arte ez du tokirik izaten.

H.- Zurriola ikastolan, aldiz, urte asko dira hasi zela antzerkia lantzen, zergatik edo nolatan hasi zen?

J.F.- 1988an, Montxo Imaz irakaslearen eskutik hasi zen. Honek pentsatu zuen antzerkia oso **bitarteko** egokia izan zitekeela ikasleek beren **aisialdian** ere euskara erabili eta aberasteko. Bera hasi zen eguerditan hiruzpalau talderekin. Gerora, duela bederatzi urte ni hasi nintzenean, arratsaldera ere zabaldu genuen eta, gaur egun, eskola-barrukoa eta eskolaz kanpokoa bilduta, Lehen Hezkuntzan hasi eta 19 urte bitartean 25 talde ditugu: 225 ikasle denera.

H.- Zer eskaintzen dio antzerkiak haurrari? Zein alderdi positibo ikusten dizkiozu jarduera horri?

J.F.- Nik esango nuke gauza asko eskaintzen dizkiola: arlo psikologikoan, adibidez, norberaren buruan konfiantza eta ziurtasuna hartzen, autoestimua indartzen, talde-lanean parte hartzen; beren **ekarpenak** eginez, besteenak ontzat hartuz eta denen artean koordinatuz lan bat aurrera ateratzeko. Baita jende aurrean hizketan eta komunikatzen ikasten ere. Arlo fisikoan, berriz, gorputza bere osotasunean lantzen da, mugimendua, **oreka** eta abar. Eta, jakina, euskara bera ere bitarteko bezala erabiltzen den neurrian, landu eta aberastu egiten da.

H.- Zenbat urterekin komeni da haur bat antzerkia egiten hastea?

J.F.- Nik uste dut maila guztietan egin daitekeela antzerkia, baina asmatu egin behar da. Niri iruditzen zait aurre-eskolan

joko dramatikoak erabili beharko litzatekeela, jolas gisa, psikomotorizitateaz eta musikaz baliatuz. Esate baterako, haur batekin makila bat hartzen duenean eta ezpata balitz bezala beste batekin jolasean hasten denean, antzerkia egiten ari da. Horri rolen jokoa deitzen zaio eta, diotenez, oso garrantzitsua omen da pertsonen prozesuan rolen joko horietatik pasatzea, beraz, oso interesgarria litzateke haur horiekin ere jardutea. Guk hala ere, ez dugu eskarmenturik maila horietan. Oraingoan behintzat, Lehen Hezkuntzan hasten gara mimoa erabiliz eta nik uste dut asmatu egin dugula. Mimoaren bidez gorputza kontrolatzen hasten gara. Oso **aztoratuta** etortzen direnez, gorputza kontrolatzen erakusten diegu; gorputza izan dadila gauzak komunikatzeko tresna bat. Maila honetan ez dugu testurik erabiltzen; oraindik asko kostatzen zaie irakurtzea eta testuak **buruz ikastea**, horregatik ez zait iruditzen hizkuntzarekin jolasteko **gaitasuna** dutenik. Eguneroko jardunak ere horrela erakutsi digu.

H.- Zer nolako haurrak izaten dira antzerkia egiten hasten direnak?

J.F.- Bi **eratakoak** izaten dira: antzerkia asko gustatzen zaienak eta txikitik antzerkirako **dohainak** badituztenak: hiztunak, saltseroak, irekiak, abenturetan sartzea gustatzen zaienak, batetik, eta bestetik, juxtu kontrakoak: **lotsatiak**, hizketan asko kostatzen zaienak, isil-isilik hitz egiten duten horietakoak, begietara begiratzen ere ausartzen ez direnak. Hauek gurasoek bultzatuta etortzen dira. Gurasoak, egiten ditugun emanaldiak ikusten dituztenean konturatzen dira zenbat arlo lantzen den antzerkiaren bitartez eta animatu egiten dituzte haurrak. Ikasle hauen **bilakaera** oso polita da. Horretaz gain, neska gehiago hasten da mutila baino eta, adinean **aurrera joan ahala**, mutilek antzerkia egiteari errazago uzten diote neskek baino.

H.- Nola eta nondik eskuratzeko dituzue antzezlanak?

J.F.- Hasteko haur-antzerkian euskaraz sortzen den guztia irakurtzen dugu eta gustatzen zaiguna aukeratzen dugu,

Ez ditugu aurkituko antzerki-lan bera ikusten duten bi lagun

Edmund Wilson

baina zoritzarrez antzezlan gutxi idazten da. Idazlerik oparoena Xabier Diaz Esarte da, Iruñekoa eta ikastola bateko irakaslea. Enkarni Genuak eta Aizpea Goenagak ere idatzi izan dute. Horretaz aparte, Madrilera joaten gara liburu denda jakin batera. Handik antzezlan gustukoenak hartu eta ikastolako guraso batzuek egiten dituzte hauen itzulpenak.

H.- Nola aukeratzen duzue zein antzezlan egin behar duen talde bakoitzak?

J.F.- Hasi nintzenean neronek aukeratzen nituen antzezlanak baina ez zen oso ondo ateratzen; urte osoan gogorarazten zidaten **ezarritakoak** zirela. Orain mailaz mailako kurrikulu bat eginda dugu eta, horren barruan, ikasleekin adostea gustatzen zait. Talde baten proiektua denez, taldeak berak onartzea iruditzen zait egokiena. Gehienetan guk proposatzen ditugu antzezlanak, beraiek ez baitute oraindik aukeratzeko irizpiderik baina gero, horien artean zein aukeratu adostu egiten dugu taldean eta hori izugarritzko lana izaten da, denei ez baitzaie beti antzezlan bera gustatzen. Une hau oso garrantzitsua da proiektuak arrakasta izan dezan. Esan dezakegu hau dela prozesu osoan lehenengo une berezia. Eta, badago beste bigarren une bat ere, era berean, berezia dena: paperen banaketa.

H.- Eta hori nola bideratzen duzue?

J.F.- Niri honetan ere denon adostasuna lortzea gustatzen zait. Nik inoiz ez ditut paperak banatzen. Hasieran ia denek nahi dute protagonista izan. Horregatik, asko hitz egiten dugu pertsonaia bakoitzari buruz: pertsonaia bakoitzak dituen **ezaugarri** eta alderdi onei buruz eta abar. Ados jartzen ez badira, *casting* antzeko bat antolatzen dut: banan-banan pertsonaia bakoitza antzeztu behar dute besteen aurrean eta denon artean erabakitzen dugu zein den egokiena paper bakoitzerako. Askok hitz egiten dugu: nik esaten diet garrantzitsuena dela egiten dugun paper hori ondo egitea eta disfrutatzea, berdin da sorginarena zein zuhaitzarena egin. Paper guztiak dira politikak, guk politikak eta erakargarriak egiten baditugu.

H.- Zein da hurrengo pausoa?

J.F.- Testua landu behar dugunean askotan irakurtzen dugu denon artean ulertu eta istorioa ondo ezagutu arte. Gero pertsonaia bakoitza ezaugarri betetzen joaten gara: "Honek esaten duenagatik antzematen zaio jenio txarrekoa dela eta beste hau, hitz egiten duen bezala, **mozolo** bat izango da". Pertsonaien ezaugarri horiek testuan bertan txertatzen joaten gara eta gero ezaugarri horiek kontuan hartuta, hasten gara pertsonaia horien alderdi fisikoa lantzen. Horretarako badaude teknika asko: adibidez, pertsonaia **herrena** baldin bada hankak nola mugitu eta entseatzeko dugu. Harroa baldin bada, gerritik gora nola puztu, lotsatia bada, nola **kikildu** eta abar. Niri pertsonaiaren fisikoa asko markatzea gustatzen zait, horrek eman-go baitio gerora jarraipena pertsonaiari. Ondoren ahotsa lantzen dugu. Begiak itxi eta pentsatu dezatela nola ikusten duten

pertsonaia: batzuetan nola jantzten den ere imajinatzen dute. Guk jantziak ditugu eta **mozorro** egiten gara. Horrek asko laguntzen du pertsonaia osatzen eta, baita nola hitz egiten duen zehazten ere. Era horretan, gorputza mozorrotu ez ezik, ahotsa ere mozorrotu egiten dugu. Hau guztia landuta daukagunean, pertso-

naiak buruz ikasi eta **oholtzara** pasatzen gara. Han mugimenduak eta lantzen ditugu. Beti sortzen da ideia berriren bat eta oso dinamikoa izaten da.

H.- Zer da, orokorrean, haurrei gehien gustatzen zaiena antzerkitik?

J.F.- Jende aurrean antzezte. Egun hori magikoa izaten da zeren egun horretan erakusten diegu besteek egin dugun lana. Nik uste dut eurak **harro daudela** egin duten lanarekin eta gogoia daukatela erakusteko. Batzuk lo egin gabe ere etorri izan dira eta oso urduri. Baina garaia iristen denean oso ondo egiten dute. Egun horretan haurrak hazita bezala ikusten dira.

H.- Hainbeste talde izanda, noiz egiten dituzue emanaldiak?

J.F.- Aste Santua bukatu orduko hasten gara eta, kurtsoa bukatu arte, egunero dugu **emanaldiren** bat. Talde bakoitzak hiru emanaldi egiten ditu, gutxienik, ikastolan bertan. Bat, goizez, eskolako ikaskideentzat eta, beste bi, arratsalde, familia eta lagunentzat.

Horretaz gain kanpora ere ateratzen gara ikasle handiekin, batez ere. Talde amateurrekin, esate baterako, Gipuzkoako hainbat herritan izan gara eta iaz Azpeitiko Antzerki Topaketetan lehen saria jaso genuen. DBHko ikasleekin ere lehenengo saria jaso dugu azkeneko lau urteetan Donostiako Gazteen Antzerki Topaketetan.

H.- 16 urterekin, eskola bukatzen dutenean, antzerkia egiteari ere utzi egiten al diote?

J.F.- Umeek txikitan gai asko jorratzen dituzte, tartean antzerkia, baina gai honetan gainerakoetan bezala adinean aurrera joan ahala, selekzio naturala gertatzen da: antzerkia oso gustuko dutenak eta ondo moldatzen direnak jarraitu egiten dute eta besteek ez. Lagun talde bat ere osatzen dute. Giro ona egotea oso garrantzitsua da antzerkiaz disfrutatzeko.

AISIALDIA.- *Tiempo libre.*

ANTZEZLAN.- *Obra teatral.*

AUKERAKO GAI.- *Tema optativo.*

AURRERA JOAN AHALA.- *A medida que se avanza.*

AZTORATUTA.- *Alborotado, inquieto.*

BILAKAERA.- *Evolución.*

BITARTEKO.- *Medio.*

BURUZ IKASI.- *Aprender de memoria.*

DOHAIN.- *Don, cualidad.*

EKARPEN.- *Aportación.*

EMANALDI.- *Sesión, actuación.*

ERA.- *Mota. Clase.*

EZARRI.- *Imponer.*

EZAUGARRI.- *Característica.*

GAITASUN.- *Ahalmena.*

Capacidad.

HARRO EGON.- *Estar ufano.*

HERREN.- *Cojola.*

IRIZPIDE.- *Criterio.*

KIKILDU.- *Acoquinarse.*

LANDU.- *Trabajar, elaborar.*

LOTSATI.- *Timidola*

avergonzado/a.

MOZOLO.- *Ergela. Tonto.*

MOZORROTU.- *Disfrazarse.*

OHOLTZA.- *Tablado.*

OREKA.- *Equilibrio.*

Egile batek entzun dezakeen kritikarik gogorrena kritikariak isilik geratzea da

Anonimoa

LEHENGO ETA ORAINGO

EMAKUNDE 16, 60-63. orr.(moldatua)

1 945. urtea da. Herriko antzeztoki inprobisatu batean herritarrek gela atzeraino betetzen dute. Euskaraz jokaturako antzerkia ikustera joan dira. Gortinak irekitzen dira eta aktoreek beren lanari ekiten diote. Atzeko aldean, ezkutuan, zuzentzen duen taldearen **zelatan**, Maria Arizmendi dago okerrik gertatzekotan konpontzeko.

Euskal kulturak oro har gerra zibilaren ostean izan zuen etenaldiari amaiera ematen ari diren lagun taldea da, beste askok egiten duten moduan. Alde honetatik, ezin utzi aipatu gabe Maria Dolores Agirrek egin zuen lana. Gerrarekin batera itxitako "Euskal Iztundea" antzerki-eskolaren zuzendaritza hartu zuen emakume honek 1953. urtean. Inolako zalantzarik gabe esan daiteke Maria Dolores Agirre izan zela euskal antzerkiaren **suspertzailea** gerraosteko urte zail haietan.

Maria Dolores Agirre

MARIA ARIZMENDI, antzerki-zuzendaria

2001eko abuztuan hil zen Maria Arizmendiri egindako elkar-irizketatik hartutako pasarte bat duzu hau:

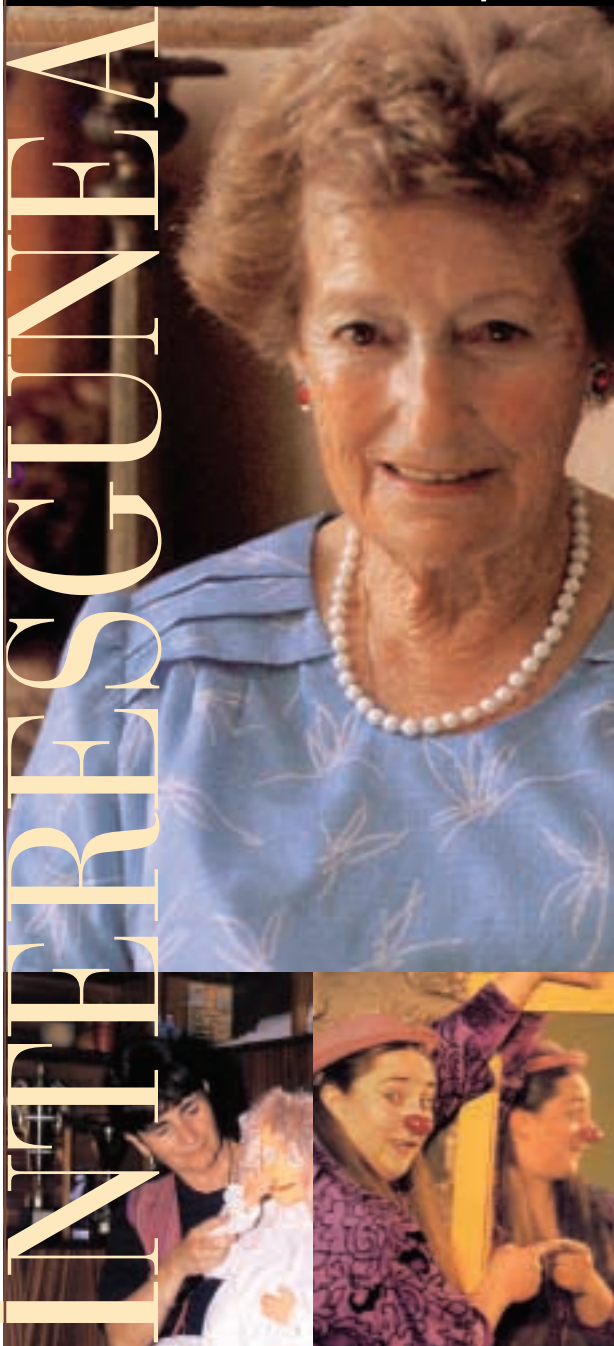
Eszenatokietara noiz iritsi zen galdetu eta Maria Arizmendik tartetxo bat behar izan zuen denboran atzera egiteko. Ez alferrik, 1934. urtean igo zen Maria eszenatokira lehen aldiz. Ez zion zerikusi handirik aurkitzen garai haietan eta gaur egun egiten den antzerkiari: "Dena aldatu da, egiten dituzten gorputz-espresio horietan, bokalizazioan... Orain beste ikasketa batzuk egiten dituzte guk ez genituenak. Ezagun dute ikasi dutela". Izan ere, **mirespenera** sortzen zuten Mariarengan gaurko antzezleek adierazpenerako dituzten **baliabideek**. Harridura ez zitzaion hor bukatzen urnietar honi: "Guk eszenatokian bat aldatzerakoan ordu erdi pasatuko genuen, mailuarekin... Orain itzaltzen dituzte argiak eta lainoa bezalaxe pasatzen da lehen eliza zena taberna izatera. Gauza asko aurreratu da".

Esan bezala, gerra aurreko urteak ziren emakume honek lehen antzerki-taldean parte hartu zuenean. Elizaren inguruan sortzen ziren horietako taldea zen Mariarena ere. Hain justu, Emakume Abertzale Batzako partaide ziren 16-18 urteko neska gazteek osatu zuten antzerki-taldea. Gizonezkoren batek ere parte hartzen omen zuen, baina gehienak emakumezkoak ziren, Mariak gogoratzen zuenez. Bere esanetan, beldur eta lotsa-kontuak eramaten zituen gizonezkoak etxean gelditzerako: "Nik uste dut emakumeak **ausartagoak** direla gizonak baino jende aurrera ateratzeko. Gizonek beldur handiago dute barregarri geldituko ote diren. Emakumeek ez gara horrenbeste lotsatzen. Guk esaten dugu: ondoen egiten duena, datorrela. Hori horrela da orain eta lehen".

Gazte talde honek sakristian egiten zuen antzerkia "santutasuneko helburu batzuekin, besteei eredu emateko izaten ziren". Esperientzia hura barrenean ondo gordeta gelditu zitzaion Mariari eta, garai latzagoak iritsi zirenean ere, ez zituen oroitzen goxo haiek ahaztu. Horregatik, urteak pasa zirenean eta antzerkiak berriz bere atea jo zuenean, ez zitzaion asko kosta aukera

Telebistak antzerkia, zinea, tertuliak eta irakurketa suntsitu ditu

Antonio Mingote

ESZENATOKIA

ANTZOKI ILUNA

hari heltzea. 1966. urtea zen eta neska-mutil koadrila bat antzerkia egiteko asmoz zebilen. Mariaren izena bururatu zitzaien, esperientzia bazuela eta lehendabiziko lezioak emango zizkietelakoan. Mariaren baiezkoreen ondoren, hasierako laguntza izan behar zuen hura 15 urtez luzatu zen.

EGI BILA izena zuen eta 1980. urtera arte zuzendu zuen Mariak Urrietako antzerki-talde hura. Antonio Maria Labaien eta Iñaki Begiristainen lanak antzeztzen zituzten sarrien helburu garbi batekin: "**Zapalkuntza-garaia** zen eta antzerkia egiten zen protesta gisa. Alegia, jendeari erakutsi nola geunden menpean, baina zerbaitetan hasi ere egin behar genuela. Herria garen eta hizkuntza dugun aldetik pizten hasi beharko dugula eta euskara erakusten hasi. Guztia euskara **zaintzeagatik** eta zabaltzeagatik".

Maria Arizmendi zenak askotan aipatzen ditu bere garaian eta gaur egun egiten den antzerkiaren arteko aldeak. Guk horietako batzuk ekarri ditugu hona. Osatuko al dituzu falta direnak?

GARAI BATEAN

- ✓ Antzezleek ez zuten ikasketarik
- ✓ _____
- ✓ Antzezle gehienak _____ ziren
- ✓ Zenbaitetan _____ zuen helburu antzerkiak, besteei eredua ematea
- ✓ _____

GAUR EGUN

- ✓ Ikasketa bereziak egiten dituzte
- ✓ _____
- ✓ Gaur egungo gizonek _____
- ✓ _____

Fantasiaren askatasuna ez da errealitatetik ihes egitea, sormena eta ausardia da

Eugene Ionesco

AUSART.- Kementsu. *Atrévido/a, audaz.*

BALIABIDE.- Bitarteko. *Recurso, medio.*

MIRESPEN.- Mira. *Admiración.*

SUSPERTZAILE.- Sustatzaile, animatzaile. *Animador/a, alentador/a.*

ZAINDU.- Kontu hartu, babestu. *Cuidar.*

ZAPALKUNTZA-GARAI.- Época de represión.

ZELATAN.- Barrandan. *Al acecho.*

Antzerkiaz aritu garen honetan, ezin aipatu gabe Autzi HABEK eta Euskadi Irratiak duela zenbait urte burutu zuten ANTZOKI ILUNA izeneko saila. Irrati-nobeletak eta irrati-antzerkiek osatzen zuten liburuxka bezainbat kasetez hornitutako materiala. Alfabetatze eta euskalduntzearen azken urratsetarako langai hauek entzumena, mintzamena eta ahozko komunikazioa lantzeko berariaz moldatu ziren eta orduko formatuaz gain, gaur egun Interneten, IKASLEAREN GUNEAn Irrati-nobelak izenburupean sortu dugun gunean aurkituko ditu entzungai nahi duenak (www.habe.org/ikaslearen-gunea). Momentuz, bakarra: *Maite, maite, maitea*, Arantxa Iturbek idatzia. Lan horretatik hartu dugu segidan irakurgai duzun atala. Irakurri arretaz eta saia zaitez ariketa egiten:

Hementxe duzu *Maite, maite, maitea* antzezlanaren hasiera. Protagonistak, berriz, Maite, amona, aita eta ama dira. Jakingo al zenuke esaten nor den nor?

Maite, maite, maitea

1.: Berdin-berdinak omen gara amona Maria Teresa eta biok. Bata bestearen fotokopia. Askoren iritziz... Lastima bera ez gogoratzea!

2.: Barkatu, zu nire etxean bizi al zara?

1.: Ez, ba! Bera bizi da nire etxean. Beno, amak eta biok erdibana ordaintzen dugun etxean.

3.: Erdibana? Azkeneko bost urteotan nik ordaintzen ditut hemengo erdi guztiak.

1.: Erdizka solamente! Pisua beste erdia aitzak ordaindu behar luke, baina...

4.: Alabatxo, hilabete honetakoa ere aurreratuko bazenit... negozio handi batean sartu naiz, eta...

1.: Eman baino kendu gehiago egiten duten negozioak...

4.: Egun hauetakoren batean...

1.: A, a, a! Egun hauetakoren batean...

1. ZENBAKIA	_____	DA
2. ZENBAKIA	_____	DA
3. ZENBAKIA	_____	DA
4. ZENBAKIA	_____	DA

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 39. orrialdera

Antzerkia krisian al dago ba?

Arte eder hau bezain zaharra da salaketa hori, baina, benetan al dago krisian gure antzerkia? Zalantzarik gabe, ikus-entzunezko komunikabideek dituzten jarraitzaileen parean, oso jende gutxi joaten da antzerkia ikustera. Baina, literatura bera ere galtzaile da. Eta dantza, musikaren hainbat esparru eta beste arte eder batzuk (eskultura, pintura... baina, museoak ere bai) ere umezurtz geratzen ari dira. Beraz, zinema, telebista eta iratiaren parean, egunkaria azken bagoian badoa, nola ez da ba, gauza bera gertatuko esfortzu txiki-txiki bat eskatzen duten arte eder horiekin?

Antzerkia gure artean krisian egongo da, bai, baina orain urte batzuk baino hobeto dago, askoz ere hobeto, esango nuke. Talde profesional sendoak ari dira, laguntzak jasotzen dituzte eta gure mugetatik kanpo ere arrakasta lortzen dute; aktore-eskola txikien laguntzaz eta telebistako lanaren bidez, hamaika aktore trebatu dira eszenatoki gaineko jardunerako; aktore askok dute gaur egun lan horretatik bizitzeko aukera; eta *Sarea* sortu da, EAEn antzerki-zirkuitu egonkorra bermatzen duen ekimena. Nafarroa eta Ipar Euskal Herria hankamotz.

Badira, ordea, hamaika arazo eta korapilo, antzerkigintzari garapenaren bidean traba egiten diotenak. Gaur egun, maila amateurrean izan ezik, ez da euskarazko antzerkigintzarik. Hau da arazorik larriena. Egiten dira, bai, lanak euskaraz, baina ez euskaraz bakarrik. Ezta euskaratik abiatuta ere. Oso kasu gutxitan izaten da, eta, gainera, antzezlanak balio duela esateko, erdaraz funtzionatu beharra dauka. Bestela ez du merezi saiatzea ere.

Erakunde publikoek badute ardurarik horretan. Antzezlan bat diruz laguntzeko, gure mugetatik kanpo salgarri eta arrakastatsua izatea exijitzen zaio. Horrek esan nahi du erdarari ematen zaiola lehentasuna. Eta talde profesionalek erdaratik abiatzen dituzte hamar antzezlanetik bederatzi. Edo hamarrak. Eragin kaltegarria nabarmena da, ia-ia ez baita euskaraz ezer idazten.

Hezkuntza alorrari dagokio hurrengo hutsunea. Hego Euskal Herrian antzerki-eskolen zirkuitua osa liteke gaur egun, baina *Antzerti Eskola* desagertu zenetik ikasketa hauek unibertsitatera eramango dituen proiektuaren falta oso larria da. Gaur egun ere, *Antzerti Eskola* gabe urte batzuk eman eta gero, eszenatoki batera igotzen diren aktore gehienak ikasketa horiek egina dira. Madrileko antzerki-eskoletako ikasleen artean %20 Euskal Herritik joandakoak direla jakiteak bat baino gehiago lotsaz gorriarazi beharko luke. Eskola horrek hainbat betekizun izango lituzke: aktoreak sortu eta trebatzea, zuzendaritza ikasketak eskaintzea, antzezlanak idatziko dituzten dramaturgoak janztea eta giro positiboa sortzea arte eder honen inguruan.

Eta euskal antzerkigintzari diru-laguntzak handitu egin behar zaizkio, 500.000 euro oso gutxi baita kalitatezko euskal antzerki-sare bati eusteko.

Ispiluak aurpegia
ikusteko erabiltzen
ditugu; artea, berriz,
arima ikusteko

George Bernard Shaw

ANTZERKIA WEB-ORRIETAN

Interneten antzerkiari buruzko informazioa aurkitu nahi duenarentzat, hona hemen zenbait helbide interesgarri:

Antzerkigile klasikoak:

www.teatroa.com/nordanor/nordanorg.htm

Artez Aldizkaria

www.artezblai.com

Bilboko Kafe Antzokia

www.kafeantzokia.com

Donostiako Antzerki Feria

www.antzerki.com/eentrada.htm

Kultura Saila: Antzerkia

www.euskadi.net/kultura/teatro/teatro_e.htm

Maskarada. Testuak

www.geocities.com/Broadway/5997/danborra.htm

Pantzerki. Txotxongiloa

www.pantzerki.com/euskera.htm

Susa. Antzezlanak

www.susa-literatura.com/cgi-bin/susa.pl?lib=katantzerk

Teatro Testuak

www.teatroa.com

Elkarriketa

Argazkia: Maite Artolak utzia

MAITE ARTOLA

**"Afganistanen ere
badago Zero Eremua,
baina horretaz ez da
hainbeste hitz egiten"**

Euskadi Irratiak Bruselan izan duen berriemailea izan da azkeneko urteetan Ibarako kazetaria. Irailaren 11ko atentatuaren ondoren eskaini zuen bere burua Afganistanera joateko, eta azaroaren 17an iritsi zitzaion hara joateko aukera.

HABE.- Nola gogoratzen duzu Afganistanera joango zinela esan zizuten unea?

MAITE ARTOLA.- Azaroaren 15a zen, eta etxera deitu zidaten 'Kabulera zoaz' esateko. Nire ametsa zen, eta asko poztu nintzen. Bi egun geroago abiatu ginen Bilbotik ETBko kazetari bat, kamera, produktorea eta ni. Kabulera berehala sartzea zen gure asmoa, baina nik arazoak izan nituen **bisarekin**, eta mugan gelditu behar izan nuen. Islamabadera itzuli eta bisa behar bezala jarri nuen. Beste hiru kazetari ezagutu nituen orduan, bi katalan eta madrildar bat, eta Kabulera joatea baino Kandaharrera abiatzea hobe izango zela pentsatu genuen. Azken batean, Kabulen kazetari asko zegoen ordurako, eta Kandaharren ez.

H.- Nola moldatzen zineten albisteak eskuratzeko?

M.A.- Albiste-iturri asko zegoen une hartan, eta komunikabide handiak bakarrik iristen ziren leku guztietara, haiek kontrolatzen zuten informazioa. CNNko berriemaileak, esate baterako, leku guztietan zeuden. Guk zerbaiten aldeko apostua egin behar izaten genuen, ezin baikenuen leku guztietan batera egon. Bonbaketak eta horrelakoak, hortaz, agentzien bidez jakiten genituen, eta ni gehiago saiatzen nintzen erreportajeak sortzen, gure informazioa landuz. Afganistango mugan geundean, esate baterako, **erietxeetara** joan ginen, ikastetxeetara, errefuxiatu-**guneetara**... Gune hauetan ohartu ginen afganiar askok ez zekiela zergatik ari ziren Afganistan **bonbardatzen**. Ez zekiten zer gertatu zen irailaren 11n, ezta Bin Laden bazenik ere! Baina goiz batean esnatu, eta beraien lurraldea **erasotzen** ari ziren!

H.- Nolako egoera aurkitu zenuen errefuxiatuen guneetan?

M.A.- Oso gogorra. Milaka kanpin-denda daude, eta ez dago ez paretarik, ez aterperik... Gu Chamango mugako errefuxiatu-guneetan egon ginen. **Gurdietan** iristen ziren, **etxea soinean hartuta**, eta itzultzeko itxaropen gutxiarekin.

Elkarr

H.- Eta nola egiten da lan horrelako egoeratan?

M.A.- Oso gogorra da, eta errespetu handiz jokatzeko saiatzen nintzen beti, bai bainekien jende harentzat ni etsaia izango nintzela. Nolabait esateko, ulertu egiten nuen haiek **men-debaldea** hartzea beraien sufrimenduaren **erantzule** gisa.

H.- Zu joan eta gutxira lau kazetari hil zituzten Afganistanen. Aldatu al zuen horrek zuen lan egiteko modua?

M.A.- Psikologikoki bai, dagoen **arriskuaz** ohartzen baitzara. Gauza bat da gerra frontearen hiltzea, **lubaki** batean zaude-la. Baina beste bat da errepide batean zoazela lapurreta egitera joan zaizkizun batzuek hiltzea. Ohartzen zara herrialdean dagoen miseriagatik gertatzen direla horrelakoak, eta berriz ere gerta daitekeela.

Dena dela, esan behar dut gehiegi puztu zela gai hau, eta, nire gusturako, protagonismo handiegia eman zitzaizola kazetariari heriotzari. Une hartan komunikabideak **itsutu** egin zirela iruditzen zait. Bat-batean ahaztu egin zen zibilak hiltzen ari zirela. Gogorra da lankideak hiltzea, baina pixka bat gehiago erlatibizatu behar zela iruditzen zait.

Argazkia: Maite Artolak utzia

H.- Hiru astez Pakistango mugan ibili ondoren sartu zineten Afganistanen. Nola prestatu zenuten Kandaharrerako bidea?

M.A.- Garai hartan izan zen Afganistango **behin-behineko** Gobernua osatuko zuen Bonneko Konferentzia, eta han ados jarri zirenean heldu zitzaigun momentua. Bi egunetara errenditu ziren talibanak, eta nik irratira deitu nuen Afganistanen sartzeko baimena eskatzeko. Gure konboia prestatzen hasi ginen, argia sortzeko generadorea erosi genuen, eta elikatzeko fruitu lehorrak, ura, gazta txiki batzuk eta esnea. Dena prest genuen kontaktu on bat iristen zenerako.

H.- Zein izaten da kontaktu horien lana?

M.A.- Kandahar **eskualdea** tribuka banatuta dago, eta tribu bakoitzaren nagusia komandante bat izaten da. Eredu bakoitza zeharkatzeko komandantearen baimena behar izaten da, eta norbaitek ziurtatu behar izaten du gune horietatik pasatzean ez dizutela tirorik egingo. Hori ziurtatuko zigun kontaktua egin genuenean abiatu ginen.

H.- Zenbat denborarako bidaia izan zen?

M.A.- Pakistango mugatik 150 Km-tara dago Kandahar, eta bost ordu behar izan genituen hara iristeko. Bidean hiruzpalau aldiz gelditu ginen, Ramadana zenez, gidari eta gerrillariak otoitz egin behar zutelako.

Hamalau kazetari gindoazen, eta gure konboiaren aurreko aldean eta atzeko aldean jeep bana jarri zuten, bosna gerrillari-

izketa

rekin. Emakume bakarra nintzen ni, eta hasieratik esan zidaten oso ongi babestu behar nuela, ezin zitzaidala aurpegiarik ikusi. Ez nuen saredun burkarik jantzi, baina hango jantzi bat eta burua erabat estaltzen zidan txador handi bat jantzi nituen. Herri txikietatik pasatzen ginenean ongi estaltzen nuen aurpegia, ibilgailuak geldiago joaten zirenez herritarrek ikustera hurbiltzen baitziren.

H.- Hiri horretan sartu zen aurrenekotako kazetaria izan zinen!

M.A.- Oso pozik nengoen, sekula ez zait ahaztuko esperientzia hura. Hara iritsi, eta kronikak egin eta egin aritu nintzen, bai irratirako, baita telebistarako ere.

Bidean oso gauza gogorak ikusi genituen, errepideetan bonbek eragindako krater ikaragarriak, **suntsitutako** zubiak, txikitutako etxeak ... Manhattanen badago Zero Eremua, eta konturatzen zara Afganistanen ere badagoela horrelako beste eremu bat, baina horretaz ez dela hitzik egiten. Pakistango mugan geundenean CNNko kamara batekin hitz egiteko aukera izan genuen, eta hark esan zigun zuzendaritzaren agindua zutela Kandaharrera sartuz gero, ezin zutela sufrimenduaren irudirik eman, bereziki umeen sufrimendurik. Horrek piztu egiten zaitu, eta nire buruari esaten nion 'sartzen banaiz, zortea izango dut ikusten dudana kontatzeko', eta hori gauza handia da.

H.- Zerk harritu zintuen gehien Kandaharren?

M.A.- Asko inpresionatu ninduen hango jendearen begiradak, begirada izoztuak, sufrimendura ohitutako jendearen begirada. Begien atzean ez zegoen ezer, izotza bakarrik. Erakusten zizuten besoa edo hanka falta zitzaiela, eta gauza arrunta balitz bezala kontatzen zuten. Horrek asko harritu ninduen.

H.- Eta zein zen emakumeen egoera?

M.A.- Kandaharren egin nuen astean hiru emakume bakarrik ikusi nituen kalean, burkarekin denak. Askotan entzuten da talibanen erregimenaren ondorioa zela emakumeen egoera, eta hori horrela izan daiteke Kabul en edo beste hiri 'aurreratuago' batzuetan, baina Afganistan hegoaldean tradizioak agintzen du, eta ez zeramaten burka talibanengatik, eraman egin behar dutela uste dutelako baizik.

H.- Zenbat denbora egin zenuen Kandaharren?

M.A.- Astebete bakarrik. Guk ez genuen itzuli nahi, baina une hartan Kandaharren kontrola hartua zuen komandanteak, Gul Aghak, joan egin behar genuela esan zigun, Ramadana bukatu ondoren talibanek **kontraerasoa** egingo omen zutelako, eta mendealdekoak izango omen ginelako eraso haien **jomuga**. Baina hainbeste zegoen kontatzeko... gu han geun-

Argazkia: Maite Artola utzia

Maite Artola satellite bidezko telefonotik Euskadi Irratirako kronika bidaltzen.

dela iritsi ziren, esate baterako, Estatu Batuetako marineak tankeetan, eta Kandaharreko aireportua hartu zuten. Herritarrekin zer gertatzen zen ikusi nahi genuen, Omar Mula talibanen buruzagiak Kandaharren jarraitzen zuela esaten zen garai hartan, eta Bin Laden ere inguruan zebilela. Han gelditu nahi genuen.

H.- Nolako eragina izan du han bizitakoak zuregan?

M.A.- Handia, bai profesionalki baita pertsonalki ere. Ikusten nuena kontatzeko aukera nuen, eta oso garrantzitsua da hori, zeren bestela bertsio ofizialarekin bakarrik gelditzen zara, Estatu Batuen interesen arabera egindako bertsioarekin. Tristura ere sumatzen dut orain, Afganistan ahaztuta dugula ikusten dudalako, komunikabideek ez diogu ematen horrelako garrantzirik. Hori frustrazio handia da, zeren nik badakit zer utzi nuen han, eta miseria handia utzi nuen. Maila pertsonalean ere eragin dit, horrelako arazo eta egoera larriak ikusi ondoren beste arazo asko erlatibizatzen ikasten delako.

◀ Etxea soinean hartuta ▶

Soina, berez, giza edo gorputz-enborraren goiko aldea da.

Adibidez, *Karga handi darabilte soinean langile horiek.* (SOINEAN ERABILI)
Gurutzea soinean zeramala. (SOINEAN ERAMAN)

Era berean, gorputza, soinekoen kokaleku gisa.

Adibidez, *Pilotako jokoan agertzen denean, galtzak eta atorra bakarrik soinean.*
Soinean darabil egunero daukan jantzirik onena.

Soinez soin: alboz albo, ukondoaz ukondo.

ARRISKU.- Peligro.

BEHIN-BEHINEKO.- Provisional.

BISA.- Visado.

BONBARDATU.- Bombardear.

ERANTZULE.- Responsable, culpable.

ERASOTU.- Atacar.

ERITXE.- Hospital.

ESKUALDE.- Comarca.

GUNE.- Centro.

GURDI.- Carreta.

ITSUTU.- Cegar.

JOMUGA.- Helburua.

KONTRAERASO.- Contraataque.

LUBAKI.- Trinchera.

MENDEBALDE.- Occidente.

SUNTSITU.- Txikitu. Destruir.

BIZITZEGE

Salma eta Frida, bi emakume eta patu bera

1

Salma Hayek-ek, munduko zinemagintzaren bihotzeko izar mexikarrak, **adore** handiz aurkeztu zuen bere burua *Frida* filma antzezteko, eta borroka latza egin behar izan zuen, besteak beste, Jennifer Lópezen eta Madonnaren aurka protagonistaren papera lortzeko. Frida Kahlo pintore berezia eta exotikoa izan zen, Leon Trotsky-ren eta beste zenbaiten **amorrantea** ere bai; bi aldiz ezkondu zen Diego Rivera mural-egile mexikar ospetsuarekin; 6 urte zituela, poliomielitis gaizto batek **erasan** zion eta eskuineko hanka behar bezala **garatzea eragotzi**. Beste **ezbehar** larri batek aldaraziko zion bere bizitza 18 urte egin zituela, tranbia batek Frida zihoan autobusa **bortizki** jo eta istripu ikaragarria eragin zuenean. **Haustrura** larriak **jasan** zituen **bizkarrezurrean**, pelbisean eta eskuineko hankan. Hiru hamarkada iraungo zuen kalbario latza pairatu behar izan zuen .

2

Baina nor izan zen Frida Kahlo emakume famatua?

Frida Kahlo 1907ko uztailaren 6an jaio zen Mexikoko Coyoacán herrian. Aita alemana zuen, lanbidez argazkilaria, eta Matilde Calderón mexikarrarekin ezkondu zen. Haurrari geroago Frida **bihurtuko** zen Frieda izena jarri zioten; hau da, bakea.

Garai hartan oso gaizki ikusita zegoen Europako neskek **garçon** eran jantzea. Frida ere gizaseme-jantzian azaltzen zen, segur aski hankako akatsa nolabait ezkutatzeko, horrek jendearen **esamesak** sortzen bazituen ere. Horrezaz gain, 1925eko zorigaitzeko istripuaren ondorioz, erabat aldatu zen bere bizimodua: igeltsuzko kortse latzak **soinean**, ohean denboraldi luzeetan egotea, **gurpil-aulkian** nolabait ibili beharra, egin zizkieten 32 **ebakuntza**, batez ere oinaze mingarriak jasan behar izan zituen.

Egoera horretan koadroak pintatzeari **ekin** zion, eta harreman estuak izan zituen zenbait artistarekin: José Clemente Orozcorekin, David Alfaro Siqueirosekin, eta batez ere, Diego Riverarekin. Honek 43 urte zituela, eta Fridak 22, elkarrekin ezkondu ziren. Biak alderdi komunistako **kide** ziren. Hogeigarren hamarkadako urte haietan egundoko **berpizkunde** artistiko mexikarra sortu zen herrialde hartan. Zapalkuntza kolonialaren pean mendeak pasa ondoren, herriaren gogo nazionala esnatu egin zen. Artea ere nazio-baloreak **sustatzeko** giroaren **eragile** garrantzitsua izan zen: **sustrai** indigenak, historia, berdintasun etnikoa eta soziala, pintore handien muralak garrantzi handikoak izan ziren. Horrek guztiak sekulako eragina izan zuen Fridaren bihotzean ere. Aitaren aldetik odola alemana zuen, baina mestizoen itxuran azaltzea gustatzen zitzaion: **kolonaurreko lepokoak**, gona luzeak (agian hankako gaitza ezkutatzen lagunduko zion).

Salma eta Frida, bi emakume eta patu bera

Baina 1930ko agente politiko berriek ez zituzten aurreko urteetakoek bezala pintura muralak **babesten**, eta gauzak zeharo aldatu baitziren, Ipar Amerikara joan zen Frida bere senarra Diegorekin. Ez zen, ordea, hango *high society*-ren girora ohitu. Gainera, zoritxar asko jasan behar izan zituen: besteak beste, izan zituen hiru abortuek sortu zioten **atsekabea** ez zen nolanahikoa izan: horren **leku-ko** dugu utzi zigun bere *Henry Ford Hospital* izeneko koadro ezaguna (emakume bat odol-jarioa duela ohean etzanda, Detroiteko industria-desertu hotza atzealdean). Hori aski ez balitz, senarraren-gandik apartatu egin zen berarekin leiala ez zelako. Handik urte betera, ordea, berriro ezkondu ziren, baina sexu-harremanik ez izateko baldintzapean.

Berrogeigarren hamarkadan ospearen eta loriaren gailurrera heldu zen Frida, surrealisten **mirespena** eta **lilura** lortuz. Baina, jota zegoen osasun aldetik. Ebakuntza-mordoa pairatu zituen, hanka bat ere moztu behar izan zioten. 1954ko uztailaren 13an hil zen, 47 urte zituela, Coyoacángo bere etxean.

Salma Hayek artistak hartu zuen Frida antzezteko ardura. Bibotea sortzen eta hazten utzi zuen, **antxeta** antzeko **bekainak** margotu zituen, pintatzeari heldu zion eta zigarroa ezker eskuz erretzen ikasi zuen. Filma ikusi ondoren, mindura gutxiago nozitu duen antzezle ospetsuak benetako Fridaren martirio bortitzaren **benetakotasuna** lortu duen, ala ez, adierazteko aukera izango du jendeak.

Testua irakurri ondoren, zein hitz erabiliko zenituzke Fridaren bizitza laburbiltzeko?

Adibidez, *Oinazea, margoak, atsekabea*.....

Testua ilustratzeko erabili ditugun argazkiak oinik gabe jarri ditugu, propio. Jakingo al zenuke nor den nor? Hau da, nor den Frida Kahlo eta nor Salma Hayek?

1

2

3

Zalantzarik baduzu, jo 39. orrialdera.

- ADORE.-** Animo.
- AMORANTE.-** Maitalea. *Amante*.
- ANTXETA.-** Gaviota.
- ATSEKABE.-** *Aflicción*.
- BABESTU.-** *Proteger*.
- BEKAIN.-** Ceja.
- BENETAKOTASUN.-** *Autenticidad*.
- BERPIZKUNDE.-** *Renacimiento*.
- BIHURTU.-** *Convertir*.
- BIZKARREZUR.-** *Columna vertebral*.
- BORTIZKI.-** *Violentamente*.
- EBAKUNTZA.-** *Operación quirúrgica*.
- EKIN.-** *Emprender*.
- ERAGILE.-** *Factor*.
- ERAGOTZI.-** Galarazi. *Impedir*.
- ERASAN.-** *Atacar*.
- ESAMESAK.-** Zurrumurrak. *Habladurías*.
- EZBEHAR.-** Zorigaitza. *Desgracia*.
- GARATU.-** *Desarrollar*.
- GURPIL-AULKI.-** *Silla de ruedas*.
- HAUSTURA.-** *Fractura*.
- JASAN.-** Nozitu. *Padecer*.
- KIDE.-** Partaide. *Miembro*.
- KOLONAURREKO.-** *Precolombino*.
- LEKUKO.-** *Testigo*.
- LEPOKO.-** *Collar*.
- LILURA.-** *Encanto*.
- MIRESPEN.-** *Admiración*.
- PATU.-** *Destino*.
- SOINEAN.-** *En el cuerpo*.
- SUSTATU.-** *Estimular*.
- SUSTRAI.-** Erroa. *Raíz*.

Atxuriko miraria

LEHEN AGERRALDIA

Hemen orain agertuko dizueguna, duela urte asko gertatu zen. Orduan Bilboko herriak ez zituen 20 mila arima baino gehiago, eta biztanle gehienak elkarren ezagunak ziren. Hona hemen, bada, "Atxuriko Miraria", gertakizun barregarria, benetan. Alajaina!

(Teloia ireki. Bilboko kaleak: ibiltari batzuk dabilta bertan bueltaka...)

1. IBILTARIA.- (Hots handiz) Aspaldikoak! Bizi direnak agertzen direla, e!
2. IBILTARIA.- (Eskuaz laguna bizkaraldean joz). Pozten naiz benetan zu ikustez, Indalezio.
3. IBILTARIA.- (Poz-pozik) Hara aspaldiko gure ezaguna! Hauxe poza ematen diguzuna.
- INDALEZIO.- Zer diozue, ba? Esaidazue, esan...
- KASPAXIO.- Arraioa! Ez dugu aspaldian barre algararik egin, mutilok!
- INDALEZIO.- Bai, gizonak! Barrabaskeriaren bat prestatu beharko dugu, oraingoan ere inozoen bizkarretik barre egin ahal izateko.
- PANKRAZIO.- (Burua harraskatuz) Burua argitzen ari zaidala uste dut.
- INDALEZIO.- Hori, hori! Bonbilla distiratsu bat dirudi zure buruak. Kontaiguzu, esaiguzu azkar, alproja halakoa!

(Elkartzen dira hirurak eta, bata **herrenka**, bestea **hanka** bakar baten gainean, barre galantak egiten dituzte).

- INDALEZIO.- Hau duk hau, sartu behar diegun ziria! Bejondeizula, Pankrazio!

(Eszenatokitik erretiratzen dira. Bizpahiru egun geroxeago...)

- BERRIEMALEA.- (Danborra eta turuta joz. Paper bat irakurtzen du). Entzun, entzun! Adi herritarrok, erne belarriak! Hona hemen azken orduko berria. Bart Floripondia Txoribarregarri anderea hil zaigu. Otoitz dagigun... Bere testamentuan idatzirik utzi duenez, milaka hogarleko utzi dizkizu atso ohoregarri honek Bilboko herren eta **hankabakar** guztien artean banatzeko. Zatozte, zatozte, herren eta **elbarritu** guztiok Atxuriko zelaira datorren igandean!

BIGARREN AGERRALDIA

(Eszenatokian, mahai bat, eta mahai gainean tintontzi bat eta zorro batzuk zerez edo harez beteta. Mahai gainean zapi handi bat. Gizon bat sartzen da piperra baino serioago, eta bueltaka hasten da eszenatokian eskuak ipurdi gainean daramatzala. Geroxeago sartzen da On Jose, bi algoazilekin eta bueltaka hasten dira).

1. HERRENA.- (Bi makulurekin sartzen da) Eeeeeuuuuuuuuupppp!!
- ON JOSE.- (Dotore jantzita) Zer dugu, gizona! Hanketatik gaizki ala?
1. HERRENA.- Gaizki bakarrik? Arranopola! Hau komeria, hau! Ibili nahi eta ezin. Gazte nintzela, dantza arin baino arinago egiten nuen, (eskuz keinuak...) baina orain... ño! Gurdi batek ebaki zidan hanka eta orain..., begira nola nabilen.
- ON JOSE.- Laster sendatuko zara gaurkoarekin... Non bizi zara?
1. HERRENA.- Ni? San Nikolas ostean. Zergatik?
- ON JOSE.- Azkar egin duzu bidea, hain urrutitik honaino...
1. HERRENA.- Beharko, jauna! Mila demoniño atzetik banitu bezala etorri naiz horko dirutxotik apur bat eskuratzeko. Askoko dago hor barruan?
- ON JOSE.- Denontzako adina izango da. Pazientzia hartu eta eser zaitez.
1. ALGOAZILA.- Hementxe itxoin ezazu, zure lagunak etorri arte (lekua seinalatzen dio)
2. HERRENA.- (Makila handi bat eskuan eta hanka bat arrastaka) Ai, ai, nire hanka kankailu hau! Hau nire mina eta miserixia!
2. ALGOAZILA.- Ai baino lehenago Egunon esaten da. Lotsagabe halakoa!
2. HERRENA.- Bai... bai... egunon... egunon... (erreberentzia eginez)
- ON JOSE.- Bai, egunon. Gaurko eguna, izan ere, ona baino hobea izango da zuentzat.
2. HERRENA.- Hori, hori guztia, diruz beterik al dago? Eta, guzti-guztia guretzat? Ez da izango! Hau poza! Hau zoriona! Hau suerte ikaragarria! (saltoka eta dantzan hasten da)

ELBARRITU.- Elbarri. Parálitico/a.

HANKABAKAR.- Hanka bakarra duena.

HERREN.- Cojo/a.

- ON JOSE.- Arraioa! Bai laster sendatu zarela!
- 2.HERRENA.- *(Berriz ere minetan bezala)* Ai, ai, ai ene! Nire hanka motz hau!
- 1.ALGOAZILA.- Eser zaitez zeu ere zure lagunaren ondoan.
3. eta 4. HER.- *(Elkarrekin sartzen dira, elkar lotuta bezala. Biak abesten sartzen dira, la, lara, lara...)*
- 3.HERRENA.- *(4. herrenari)* Hau duk hau gurea! Laster aberatsak gaituk. Ikusten al dituk hor mahai gainean dauden diruak?... Ba... urrez beteak dituk, eta laster guretzat oso-osorik...
- 4.HERRENA.- Hemendik aurrera, lanik tutik ere ez. Zakurrak egin dezala lan... Guk, bazkalondoan, señoritoen antzera, kafea, kopa eta purua! Aupa! Bilboko eta mundu guztiko herren eta hankabakar guztiak!
- 3.HERRENA.- Gero txistera dotorea buruan... lebita buz-tan bikoa soinean... eta nire izena On Gerbasio jauna.
- ON JOSE.- Horrenbesteko poza, zer dela eta?
- 3.HERRENA.- Ikusten al gaituzu, jauna? Hau hankabakar eta hankamotz ni. Bi gizonen artean hanka bi. Horko diru guztiak guri... Zorionak zuri eta niri... Diruak egin nau bertsolari.
- 2.ALGOAZILA.- Hementxe zaitez eseri. Besteak daitezen etorri. Dirua bada ugari. Denontzat dugu ekarri. Bertsotan ni naiz nagusi. Begira kontuz geroari.

Alguazilak Florinda Txoribarregarriren azken borondatea zein zen azaldu zuen. Pasarte hori eredu harturik, (hurrengo orrialdean beltzez aurkituko duzu) eta 36. orrialdean dituzun testamentu-motak kontuan hartuz, saia zaitez zeurea idazten:

Nik,

.....uzten ditut.

Hala izan dadila.

Data eta lekua:

Sinadura:

Lan gehixeago egin nahi baduzu, saia zaitez testuan bertan azpimarratzen ugari samar diren **irainak**.

Zalantzarik baduzu, jo 40. orrialdera.

- 5.HERRENA.- Neu naiz lehenago.
6.HERRENA.- *(Elkarren artean borrokan)* Ez horixe! Ni etorri naiz aurrena!
- 5.HERRENA.- Zer demoniño! Neri ez didazu lekurik kenduko. Mozolo ahalena!
- 6.HERRENA.- Hi nor haiz ba, Hartuko leukeko kontea ala? Piper-mutur hori!
- 5.HERRENA.- Hago isilik, galtzaundi hori! Gibela eguzkitara aterako diat eta.
- 6.HERRENA.- Hik niri? Artaburu, lelotzar, kakafra kas horrek? *(Borrokan hasten dira eta algoazilak banandu)*
- 1.ALGOAZILA.- Geldi bertan! Arraio halakoak! Ez nuen sekula sinetsiko Bilbon honenbeste astakirten zegoenik.
- 2.ALGOAZILA.- Judas Iskariote eta infernuko deabru guztiak! Geldi biok, bestela ez duzue ezertxo ere jasoko.
- ON JOSE.- Ixo, ixo! Orain algoazilak irakurriko du, diru hauek zuentzat utzi dituen atsoaren testamentua. Entzun ondo!
- 1.ALGOAZILA.- *(Danborra eta turuta joz, bandoa ematen bezala)* Jaun-andreak, eta Bilboko hanka bakar, hankamotz, hanka-gabe eta herren guztiok. **Nik, Florinda Txoribarregarrik, heriotzako orduan, laurogei mila urrezko diru uzten ditut, Bilbo eta inguruetako herren, hankabakar, hankamotz eta hanka-gabeentzat. Nire heriotzaren ondoren, hauek Atxuriko zelaian banatzea nahi nuke, han bilduko diren herren, hankabakar eta astakilo guztien artean. Hala izan dadila. *(Hau entzun ondoren, herren guztiak makuluak bota eta saltaka eta dantzari hasiko dira).***

- BATEK.- *(Oihuka)* Gora andre Floripondia Txoribelarri!
- BESTE BATEK.- Gora On Jose diru-partitzailea!
- GUZTIAK.- Gora!
- ON JOSE.- Isilik, mesedez! Oraintxe bertan hasiko gara hemen dagoena ematen. Ni, algoazilekin barrura noa, eta zuek bitartean zorro horietara begira egon zaitezte, gu berriz etorri arte... *(Zurrunmurrak)*

(Handik pixka batera, On Jose eta algoazilak sartu diren lekutik zezentxo bat aterako da, herrenak poltsari begira eta eskuak igurzten dauden bitartean. Mundu guztia garasika hasiko da. Zezentxoak herren guztiak hankaz gora botako ditu eta egundoko madarikazio eta txilioak entzungo dira eta denek korrika alde egingo dute, kalea makuluz eta gurditxo betetik geldituz).

- GUZTIAK.- *(Iskanbila erdian oihuka eta orroka)* Ai ene! Aiiiii! Alde, alde!
- INDALEZIO.- *(Plaza hustu denean irteten da).* Miraria! Egundoko arinen garbitu duk kalea, alafede!
- KASPAXIO.- *(Lehertu beharrez)* Sekula horrelakorik! Zezena agertu orduko herren guztiak osasunera etorri dituk! Deabrukeria ez bada!
- PANKRAZIO.- *(Nahiko barre egin ondoren)* Hona, ba, mirari zoragarria!

TELOIA

Ipuina: **EBARISTO BUSTINTZA "KIRIKIÑO"**
Egokipena antzerki gisan: **ANTTON PEÑALBA**

Hamaika trikimailu

Sail honetako gonbidatu guztiei, euskara ikasten aritu direnean bizi izandako hainbat konturi buruzko galderak egiten dizkiegu, denei berberak. Zuetako asko bezalaxe, euskaldun berriak izanik erantzun digutena interesgarria gertatuko zaizuelakoan.

Alexander Garretas

"Alexander Garretas naiz, 23 urte eginak ditut eta atletismoa egiten dut. Bizkaiko Kros Txapelketa irabazi nuen eta Elgoibarko Kros Lasterketan parte hartu dut. Baita Lasarteakoan eta Tuterako Euskadiko Txapelketan ere. Hilabete honetan Estatu-kora ere joango naiz,

orduan amaituko baita kros denboraldia Munduko Kros Txapelketarekin. Ni hara joateko ari naiz entrenatzen, baina oso zaila izango da, Estatu-koan lehen hamarren artean sartu beharko dut eta". Horrela aurkeztu zigun bere burua A. Garretas Galdakaoko euskaldun berri honek. Beste zerbait ere esan zigun: bera Alexander dela, ez Alex. OHO euskara hutsez egin zuen 6. urtera arte, eta hortik aurrera gaztelaniaz egin ditu ikasketa guztiak, Leongoak barne, eta hala ere eutsi egin dio euskarari.

1. Zein da, zure ustez, ikasteko modu hobea: bakarka ala taldean, ala biak batera?

Taldean. Bakarrik ikastea oso zaila da, eta beste bati entzuten badiozu errazago izango da, ez?

2. Zein da irakasle batengan gehien estimatzen duzuna? Konfiantza ematea bere ikasleei. Giro goxoa sortzea, familia-rra. Builaka ez hastera. Animatzea ikasleak.

3. Nolako zen zure ikaskide-taldea?

Joan naizen toki guztietan, baita Leonen ere, zorte handia izan dut ikaskideekin: izugarri jatorrak!

4. Zein da gehien gustatzen zitzazu zirkulazio-mota? Zergatik?

Idazlanak eta gehiago. Gogoratzen naiz, ipuinak idaztea, edo asteburuan egin duzuna, edo oportetean egin duzuna idaztea gustatu izan zaidala betidanik.

5. Gustuko al dituzu ikasgelatik kanpoko ekintzak? Zein? Zergatik?

Ez gara inoiz inora joan, ez kolonietara, ez udalekuetara...

6. Zerk edo nork lagundu dizu gehien euskara ikasten?

Nire gogoak, txikitako irakasleak. Oso irakasle izugarri jatorrak izan ditut. Ni oso despistatua naiz, izenak ahaztu egiten ditut, baina irakasleen izenez gogoratzen naiz.

7. Zer ikasten da beste ikasleengandik?

Beti ikasten da zerbait besteek esandakoa entzunda.

8. Laguntzen al dizute teknologia berriek euskara ikasten?

Teknologia berriak? Dena paperean egiten genuen eta!

9. Gramatikazko arauak zer ziren zuretzat, lagungarriak, oztopo, gehiegi dira agian?

Aspergarriak dira, baina azken batean lagungarriak dira. Arau horiekin asko ikasten duzu. Gogoratzen naiz zailak zirela, baina konturatzen zara ezinbestekoak direla eta ikasi egin behar direla.

10. Zein da ikasten errazena gertatu zaizuna, eta zergatik? Zailena behintzat, aditzak. Errazena, agian, hitzak... Hori, lexikoa.

11. Nola konbentzitzen duzu zeure burua ikasten jarraitze-ko?

Ez daukat euskaltegia joateko astirik, baina beti gogoz ikasi dut euskara... Euskal Herrian bizi naiz, eta hemen euskara jakitea lehentasuna da. Ingelesa ez zait hainbeste inporta.

12. Zertarako ikasi nahi zenuen euskara?

Hemen ezinbestekoa izan behar duelako, gutxienez defenditzeko adina jakin, eta elkarriketa "normal" bat izateko adina.

13. Une honetan non erabiltzen duzu euskara, non hitz egiten duzu?

Egia esateko, irratietan eta zurekin oraintxe bertan, edo telebistan... Kros denboraldia hasten denean, irratietatik ia astero deitzen didate, edo telebistatik. Ia astebururo dago lasterketaren bat, abendutik martxora arte.

zinea

TAULAK ALA PANTAILA?

Zinemak, bere sortu berrian, ez zuen denbora askorik behar izan ikusleen artean antzerkiari lekua kentzeko. **Dena dela, hasiera hartan, bi antze-mota horiek ondo bereizita eta zedarrituta zituzten beren esparrua. Hastapeneko** zinema ferietako ikuskizuna zen, azalekoa, jendea dibertitzeko egina. Antzerkia, berriz, serioagoa, kulturaren adierazgarria, tradizioan errotua. Zinema haur jaio berria izanik, jostalaria zen, lotsagabea, berri-berria. Antzerkia, aldiz, aspaldikoa, zehatz **arautua**, identitate handikoa, Grezian landua eta, geroztik, mendez mende **garatua** eta **ondua**.

Zinema jaio berria ez zen narrazioak burutzeko sortu, beste bi helburu baitzituen publikoan agertzean: ferietan jakin-min zientifiko gisako ikuskizun izatea eta errealtatea mugimenduan, eta ez geldirik, irudikatzea. Hura argazkia baino askoz ere gehiago zen, biziagoa, gauzak denbora jakin batean eta mugimendua **islatzen** baitzituen. Ez zen, beraz, antzerkiaren esparruan sartzen. Zinema jaio berria garai hartako **lekuko** paregabe **bilakatu** zen, errealtatea zen bezala azaltzen baitzuen. Hala uste zuten behintzat, adibidez Parisko areto batean **trentzar** bat gainera zetorkiola ikusita ihes eginen saiatu ziren ikusleak, benetan “La Ciotat” tren-geltokia ez zela garbi bazekiten ere.

Dena dela, zinema-sortzaileek berehala ikusi zuten jostailu zientifiko

berri hura oso egokia zela beren hizkera propioa sortzeko, eta errealtatearen **berreraikitze** batean **murgiltzeko**. George Méliés Frantziar eta *Segundo de Chomón* Espainiar, fikzioa lantzeko zinemak zituen ahalmen ikusgarriak aurkitu zituzten une berean, fantasien munduan barneratu ziren genero honen lehen harria jarritz, garai hartako **aztien** eta ferietako saltzaileen fantasiatzko unibertso harekin bat eginda. Méliés-en “Les quatre-cents Farces du diable” genero horren adibide garbia dugu, nahiz eta askorentzat hain eza-guna ez izan. Ikuskizun horiek sekulako inpaktua **eragin** zuten jendearen dibertimenduan, baina ez zen oraindik antzerkiaren kultur mailara iristen.

Urrats berri bat eginez, antzerkia aretoetatik kalera ateratzeko gogoarekin, ikuskizun berriaren arduradunek

besaulki-patioan kamera bat jartzea erabaki zuten, antzerki-saio osoa grabatzeko. Ez zen doinurik eta hitzik entzuten, jakina, baina aurrera egin zuten, **amore eman** gabe, adoretzu, hutsune hori nolabait betez. Pantailako irudien ondoan karteltxoak jartzen zituzten edo zuzenean ahozko komentario xelebreak egiten. Horrela aurkeztu zituzten zenbait film: “Films d’Art”. “Brightongo Eskola” eta beste. **Adore** eta irudimen handia erakutsiz, sortzaile ausartenak besaulki-patioan utzi eta eszenategian sartzen ziren, filmeko aktoreen lana osatuz eta ikuskizuna dekoratu gisa apainduz.

Asmakizun berri horrekin proba berriak egin nahirik, eszenatokitik kanpora atera zuten kamera, kalean grabatzeko. Orduantxe sortu zen hizkera berria, bere arau propioak izango zituen, antzerkiarenetatik aparte; **eraikin** berri baten lehen harria jarri zen, eta horrek laster-samar kendu zion lekua garatzeko eta ontzeko hainbeste denbora behar izan zuen antzerkiari. Geroztik, zinemak bere bide propioa egin du, antzerkiaren parean eta hortik aparte, beste zenbait arte-motak egin duten bezala: musika, **imintzio**-arteak (mimoa, dantza), narrazioa eta arte plastikoak.

Baina dibortzioa eta bereizkuntza ez dira benetan hain erabatekoak izan,

Les quatre-cents Farces du diable

Shakespeare in love

Campanadas a medianoche

ze zinemak askotan jo du, inolako konplexurik gabe, gaien eta eragin estilistikoaren bila. Kasurik nabarmena *William Shakespeare* antzezle handiarena da, zinemagintzaren ibilbidean askotan egokitua eta zuzendari-antzezle askok pantailan aurkeztua. Adibidez, *Laurence Olivier*-en "Enrique V", "Ricardo III"; *Keneth Branagh*: "Hamlet", "Mucho ruido y pocas nueces" filmak; *Orson Welles*-en "Otello", "Macbeth", eta abar. Bertsio hauek antzezle handiaren jatorrizko testuaren **egokitzapenak** dira eta ez **orpo** **orpoko** erreproduzioak: adibidez, Oscar saria irabazi zuen *John Madden*-en "Shakespeare in love", edo *Orson Welles*-en "Campanadas a medianoche" filmak. Bigarren lan honetan Shakespearearen antzeztan batzuetan agertzen den Falstaff bufoia da **hari eroalea**. Azkenik, badira beste bertsio batzuk jatorrizko testuak zabal samar hartzen dituztenak; adibidez, *Akira Kurosawa* "Ran" filmean egin zuen "El rey Lear" antzeztanaren egokitzapena, edo "Macbeth-ena" "Trono de sangre" filman.

Zinemaren eta antzerkiaren arteko **elkarreragin** hori adierazten duten ekoizpenen zerrenda amaigabea da, zalantzarik gabe. Hona zenbait adibide, batzuk besterik ez aipatzearen: *Jean-Claude Rappenaud*-en "Tirano de Bergerac", *Edmond Rostand*-en bertso alexandrotarre hain **begirune** handiz filmatua; edo *Pilar Miró* zenak burutu zituen *Lope de Vegaren* "El

Perro del Hortelano" lanaren egokitzapenak; edo *Tirso de Molinaren* "El burlador de Sevilla" antzeztanetan sortu zen Don Joanen mitoa, gero *Molière* eta *José Zorrillaren* antzeztanetan garatu zena; edo gaur egun ikus daitekeen *Claire Peploek* burutu duen *Marvaux*-en "El triunfo del amor" komediatxoaren moldaketa. Zerrenda, beraz, bukaerarik gabea da; osa dezala irakurleak.

Euskal zinemagintzari dagokionez, bi film aipatuko ditut antzerkian oinarrituak. Bata, *Ramón Bareak* bai zinemarako bai antzerkirako egin zuen "Pecata minuta" izeneko lana. Komedia honetan komentu berezi bateko klausurako moja batzuen gorabeherak azaltzen dira, itxituraren barruan bizi dituzten agintea eskurtzeko, edo horri eusteko, **gatazkak** eta sesioak; edo frustrazioak eraginda, ezagutzen ez duten mundura ateratzeko mendera ezineko **grina**. Bigarrena, haurrentzat egindako "Baltatzatxo" filma, *Paco Sagarzazuren* antzeztanetan oinarrituta 1977an *Juan Miguel Gutiérrez*ek euskaraz ekoiztu zuena. Lan honetan "globalizazioa" dela eta umeen artean gertatzen diren akulturazioaren eta identitate-galtzearen inguruko arazoak kontatzen dira.

Bi film horiek era ikonoklastan eta umore onez eginak daude, eta hori da, hain zuzen ere, zinegile euskaldunek egin beharko luketena, munduan hain emaitza onak eman dituen inspirazio-iturri hori lantzea, alegia.

BEREIZITA eta ZEDARRITUTA

Irakurri berri duzun testuaren zatitxo bat ekarri dugu hona:

Zinemak, bere sortu berrian, ez zuen denbora askorik behar izan ikusleen artean antzerkiari lekua kentzeko. Dena dela, hasiera hartan, bi antze-mota horiek ondo bereizita eta zedarrituta zituzten beren esparrua.

Ikusi dezakegunez, "-ta" atzizkia, adizlaguna denean, ez du pluralik onartzen, nahiz eta gaztelerak "diferenciado" eta "diferenciados" -singularra eta plurala- bereiztu.

Beraz, inolaz ere ez **bereizitak** eta **zedarritutak** bezalako moldeak.

- ADORE.- Animo.
- AMORE EMAN.- Etsi. Cejar.
- ANTZE.- Artea.
- ARAUTU.- Reglamentar.
- AZTI.- Mago.
- BEGIRUNE.- Respeto.
- BEREIZI.- Diferenciar.
- BERRERAIKI.- Reconstruir.
- BESAULKI.- Butaca.
- BILAKATU.- Bihurtu. Convertir.
- EGOKITZAPEN.- Moldaketa. Adaptación.
- ELKARRERAGIN.- Interacción.
- ERAGIN.- Causar.
- ERAIKIN.- Construcción.
- ERROTU.- Enraizar.
- ESPARRU.- Ámbito.
- GARATU.- Desarrollar.
- GATAZKA.- Lucha.
- GRINA.- Pasión.
- HARI EROALE.- Hilo conductor.
- HASTAPEN.- Hasiera. Comienzo.
- IMINTZIO.- Gesticulación.
- ISLATU.- Reflejar.
- LEKUKO.- Testigo.
- MURGILDU.- Sumergirse.
- ONDU.- Madurar.
- ORPOZ ORPO.- A pie juntillas.
- TRENTZAR.- Tren handia.
- ZEDARRITU.- Acotar.

Pecata Minuta

Zinea eta antzerkia

Hernaniko Udal Euskaltegiak 10 urte bete ditu ikasturte honetan

Urteurrena ospatzeko asmoz, hiru ekitaldi antolatu ditu ikasturtean zehar. Lehena otsailaren 22an izan zen eta bertan Jexux Mari Irazu eta Unai Agirre bertsolariek hartu zuten parte, hainbat musikarirekin batera. Unai Agirrek Txirritaren paperean eta Jexux Mari Irazuk Pello Errotarenean hainbat bertso zahar eta berri kantatu zituzten, Hernaniko Eizmendi sagardotegian egin zen saioan. Bigarren ekitaldian, berriz, Joxean Goikoetxea herriko musikaria arituko da bere produkzioari errebasoa ematen, martxoaren 20an Hernaniko Biteri Kultur etxean. Azkenik, maiatzaren 22an Andoni Egaña izango da hizlari. Sortze-prozesuaz arituko da, bai bertsolari den aldetik, bai idazle den aldetik.

Udal Euskaltegia 91-92 ikasturtean sortu zen, azaroan. Lehen ikasturte hartan 7 irakasle eta 184 ikasle hasi ziren, 13 talderekin. Orduraz geroztik, urte hauetan zehar 19 irakasle eta 1574 ikasle aritu dira bertan. Gaur egun 7 irakasle ari dira 19 taldetan 200 ikasleri klaseak ematen, bertako zuzendari Gurutze Salaberriaren esanetan *"azken urte hauetan nahikoa egonkor dago ikasle-kopurua"*. Bertako eskaintza zabala da, ohiko euskalduntze klaseez gainera, merkataritza eta gurasoen taldeak ere ari baitira bertan, udan udaleko langileei eta Elizatxo ikastolako irakasleei emandako ikastaro berezietatik aparte. Zuzendariak dioenez, gainera, *"euskaldun zaharrentzat alfabetatzeko ikastaroak ere eskaintzen ditugu eta irekita gaude herriko edozein kolektiboren beharrei erantzuteko, merkataritza eta gurasoenei erantzuten ari garen bezalaxe"*. Herriko DOBERA euskara-taldeak antolatutako idazkuntza-ikastaroan ere hartzen du parte euskaltegiak, AEK-rekin batera.

Zuzendariari galdetuta zein izan diren urte hauetan izan diren aldaketa nagusiak, beste guztien artean metodologian egindako ahalegina azpimarratu nahi izan du, *"azken urteotan metodologia goitik behera aldatu baitugu, eta honekin batera materiala. Gaur egun klaseak erabileratik askoz gertuago daude, atseginagoak dira eta joan den ikasturtean indarrean jarri zen Kurrikulura erabat egokituta dago euskaltegia."*

Expolangues 2002

Otsailaren hasieran, urtero bezala, *Expolangues* Hizkuntzen azokaren garaia da Parisen. 20. edizioa izan da aurtengoa eta bertan izan dira, azken 17 urtetan bezalaxe, Eusko Jaurlaritzaren ordezkari, HABE eta Hizkuntz Politikarako Sailordetza.

Expolangues-ek aukera ezin hobea eskaintzen du euskalgintzan ari garenon lan eta produktuak ezagutarazteko. Bisitari ugari aurren, inoiz baino jende gehiago gerturatu baita stand-era. Izan ere, euskarak jakin-min handia pizten du, baita gure mugetatik kanpo ere.

Bi harriz lau xori Miarritzen

Barbés-eko Orkestra Nazionala

Miarritzen *Bi Harriz Lau Xori* kultural-diaren 8. edizioaren egitaraua ekarri dizuegu tarte honetara:

- Zumeta artistaren Arte garaikide-erakusketa: 2002ko martxoaren 15etik 2002ko apirilaren 15era.
- Maskarada antzerki-taldeak *Kaio luma zikina antzezlan*a, 2002ko martxoaren 21ean.
- Elirale dantza-taldearen *Mintegiak* lana, 2002ko martxoaren 22an
- Barbés-eko Orkestra Nazionalaren eskutik: Herri eta mundu-mailako musika-emanaldia, 2002ko martxoaren 23an.
- Pantzo Hirigarayren *Xirristi Mirrixti* antzezlan, 2002ko martxoaren 24an.

Eibarko Antzerki-Jaialdia

Otsailean hasi eta martxoan aurrera darrai Eibarko antzerki-jaialdiak. Hil honetan euskaraz egingo diren emanaldiak, hauek:

- *Tanttaka* teatroaren eskutik *"Hor dago kokxa"* antzezlan, 2002ko martxoaren 4an, arratsaldeko 20:30etan.
- *Aukeran* dantza-konpainiaren *Sutargi* izeneko dantza-emanaldia, 2002ko martxoaren 8an, arratsaldeko 20:30etan.
- Txalo antzerki-taldearen eskutik, *Bambulo* antzezlan, 2002ko martxoaren 12an, arratsaldeko 20:30etan.

Argitalpen berriak

Agur intxorta maite

(1936-37 gudako kantuak)

Joseba Tapia

Joxe Zapiain (1873-1957) Errenteriako bertsolari ezagunak ez zomen zuen oso bizimodu gozoa izan, alargun geratu baitzen bederatzi semearen guraso. Gerrak ez zion hoberik ekarri, hurrengo kantari irakurriko duzuen bezala.

LEN AMAR LAGUN GIÑAN ETXEAN
JOXE ZAPIRAIN, 1937
Gaztelupeko Hotsak, 2002

Ahotsa: Mertxe Oliden
Musika: Joseba Tapia

*Sentimentu asko dauzkat nerekin
orain kontatu biarrak,
ez dakit nola zuzenduko 'iran
egin dituzten okerrak;
pazientzitik ez naiz atera
Jaungoikuari eskerrak,
leku askotan jarri dituzte
tristura eta negarrak:
len amar lagun giñan etxian
ta orain iru bakarrek.*

*Atenizyua izan zazute
nik esandako itzakin:
nere biotzik ezta poztutzen
dirua eta gauzakin,
eztakigu noiz jarriko geran
konsuelo ta pozakin;
bi seme illak, beste bi preso,
beste bi non dan ez jakin,
milagro ezta ni egotia
kuidado eta kezakin.*

*Adieraz bear dizutet,
sango dizutet ziñez,
tristura ontatik iñola ere
apartatu al bagintez;
atenizyua izan biagu
errezo asko egiñez;
bi seme illak, beste bi preso,
beste bi non dan jakin ez,
nere biotza tristuran dago
ezin sendaturik miñez.*

*Milagru ezta pena aundiya
izatia biyotzian,
negar-malkuak saltatzen zaizkit
iñoiz gogoratutzian;
ezeren mantxik eta batere
kulpa gabiak il zian,
beste bi preso Ondarretatik
San Kristobala joan zian,
zer kontatua izango dute
elkarrengana biltzian.*

Aipatu ditugun semeen gorabeherak kontatzen dira kanta honetan.
Saia zaitez gertakariak idazten:

Bi seme hilak

.....
Zalantzarik baduzu, jo 40. orrialdera.

Lehen hamar lagun zirela dio bertsotak. Kontuak atera, alargundu aurretik ala alargundu ondoren?

Bederatzi seme baldin baziren eta bertsotan seiren gorabeherak kontatu, zazpigarrenari zer geratu zitzaion jakin beharko dugu. Izan ere, hiru lagun ez osatutako familia geratu baitzen.

Zazpigarrenaren gertakaria bertsotan idazten saiatuko al zinateke?

.....

Hegazkinen arima

Txuma Murugarren

Gaztelupeko hotsak, 2002

Bakarkako disko hau bigarrena du Txuma Murugarrenen. Aldaketa ugari eskaintzen ditu, rock diskoa da. Bizipenetatik jaiotako abestiak eta poesia, autoak, joan-etorriak, benetako sentsazioak, iragana, etortzeko dauden egunak, aitorenak...

Sentsazio berbera izan dugu denok, noizbait leku hartan egon izan bagina bezala. Diskoa oso-osorik ere entzuteko atsegina; gainera, erraz ulertzen dira hitzak. Horietako batzuk hona ekarri ditugu, proposatzen dizugun ariketa egin dezazun.

Izenburua ere ezin aproposagoa, ezta?

Hutsuneetan falta diren aditz-formak txertatzen saia zaitez. Laguntzeko, ondoan dituzu desordenan. Kontuan izan, dena dela, behin baino gehiagotan errepika daitezkeela.

PROPOSAMENA

Noiz joango zara etxera? Galdetu

Eta galdera horretan proposamena antzeko bat somatu nuen. Benetan.

Baina ez esan,

Gazteegia zarelako

Eta ez dut nahi zure arima pozoindu

Baina maite,

Maitela zin,

Zeure bota altu eta gona beltz horiekin.

Zeure begi aratzek

Mundua ikusteko duten gardentasunagaitik

Maite

Eta besarkatu nahi,

Zeure larru goxoa nire egin,

Zeure gorputz esnatu berriaz mozkortu.

Zeren eta maite

Maitela zin,

Zeure bota altu eta gona beltz horiekin.

Zeure begi aratzek

Mundua ikusteko duten gardentasunagaitik

Maite

PROPOSAMENA

Bi urte barru berriz ikusten ba.....

Hitz egingo dugu,

Eta zeure senargai gaztearen berri emango

Eta bihotza apurtu egingo,

Pixka bat gehiago, posible bada, bederen, pixka

bat gehiago.

Baina maite,

Maitela zin,

Zeure bota altu eta gona beltz horiekin.

Zeure begi aratzek

Mundua ikusteko duten gardentasunagaitik

Maite

ZENIDAN
ZAITUT
DIDAZU
ZAIT
DAGIZUT
ZINTUZKET
NIZUN

Zalantzarik baduzu, jo 40. orrialdera.

Nola egin testamentua

Garai batean adinez aurrera zihoanak egiten bazuen ere, gaur egun gero eta gehiago dira testamentua egiten duten gazteak. Baina, zer aukera daude gure azken **borondatea** behar den bezala gure ondorengoei adierazteko?

Hasteko esan hegoaldeari buruz arituko garela, Iparraldea alde batera utzita, nahikoa nahaste-borrastea badelako, bestela ere.

Testamentua egiteko moduak eta gure **ondarea** banatzeko mugak ez dira berdinak Euskal Herriko hegoaldean.

• Mugak

Gutxienekoak kode zibilean daude adierazita. Dena dela, lehenbiziko kontua pertsona kokatzea da: non bizi den ikusi behar baita.

Gipuzkoan

Kode zibila aplikagarria den tokietan eta ondorengoak baditugu, ondarearen 3tik 2 utzi behar diegu: zati bat proportzionalki banatu behar da denen artean, beste zati bat nahi dugun bezala (bakar bati utzi nahi izanez gero ere zilegi da). Hirugarren zatia, berriz, nahi diogunari utz diezaiokegu, erakunde bati, lagun bati.... Alde batera geratzen da baserrien oinordetza-kasua.

Bizkaian (ez Bizkaia osoan, baizik eta foru zibila aplikatzen den tokietan)

Hemen ere, ondorengoak badaude, ondarearen 5etik 4 banatzen da, baina bati bakarrik eman diezaiokegu dena.

Araban (Araian) eta Nafarroan

Askatasun osoz utz diezaiokegu nahi duguna nahi diogunari.

• Gure azken borondatea adierazteko moduak

Azken borondatea adierazteko modu bat da testamentua, gehiago ere bai baitaude, hauexek: oinordetza-itunak, testamentu mankomunatua edo beste bati (komisarioa) agintzea.

• Nola egin daiteke testamentua?

Guk geuk idatzita, modu pribatuan (testamentu holografoa) etxean utzita, nahiz eta lekukoen aurrean ere egin daitekeen. Aurkitzen duenak eraman behar du eta dokumentu publiko gisa erregistratu.

• Ahoz behin eta berriz esan izanak balio al dezake?

Gorpuarekin zer egin erabakitzeke garaian, organoak eman nahi badituzu, erraustea nahi baduzu... ahoz esanda praktikoagoa da. Izan ere, testamentua irakurtzen denerako beranduegi izaten da erabaki horiei erreparatzeko. Hortik

aurrerako kontuak adierazteko bada, berriz, komenigarria na idatziz egitea da.

• Nork egin dezake testamentua?

Edonork egin dezake testamentua, **ondasunak** ala zorrak izan berdin du. Herederoak ikusiko du gero onartzen dituen ala ez.

• Zenbat balio du?

Gutxieneko tarifa bat dago eta gero horri notarioaren tasak eransten zaizkio. Horregatik ez dago kopuru finko bat: 30-50 € kostatzen da, gutxi gorabehera.

• Testamentua berritzeko aukerak

Nahi denean eta nahi adina aldiz aldatu edo berri daiteke, aurrekoa baliorik gabe utziz.

Testamentu mankomunatuaren kasuan, bi lagunek batera egiten dutenez, aldatu nahi izanez gero, bata besteari jakinarazi behar dio.

• Testamentuari kontra egitea

Hauexek dira legeak kontra egiteko aurreikusten dituen hainbat arrazoi:

- Testamentuan jasotakoak legea errespetatzen ez badu.
- Testamentua sinatu duen pertsonaren borondatea manipulatuta bada.
- Testamentua sinatzen duena **ezgaia** bada.

BORONDATEA.- Voluntad.

EZGAI.- Incapacitado/a.

KONTRA EGIN.- Impugnar.

ONDARE.- Herencia, patrimonio, legado.

ONDASUN.- Bien, hacienda, riqueza.

DENBORA-PASAK

U	T	A	R	O	K	E	D	I
A	E	F	A	H	I	N	E	D
N	T	I	K	U	S	L	E	L
T	U	T	E	O	Z	P	A	A
Z	A	K	R	E	B	H	O	T
O	S	A	Z	E	I	R	E	I
K	I	T	X	O	Z	I	A	K
I	N	A	M	I	P	Z	L	E
A	U	T	O	R	E	K	O	L

LETRA-ZOPA

- 1.- Antzerkia antzezten den tokia (7 letra).
- 2.- Gu, antzerkia ikustera joaten garenean (6 letra).
- 3.- Aktore (8 letra).
- 4.- Antzerkian erabiltzen den baliabide multzoa (8 letra).
- 5.- Antzerki-zatia (8 letra).
- 6.- Hasieran zabaldu, amaieran itxi egiten da (5 letra).
- 7.- Obraren egilea (6 letra).
- 8.- Eszena moldatzen duten osagai materialak (8 letra).
- 9.- Dramatikoa, tragikoa, komikoa... izan daiteke (4 letra).

LETRA ERORIAK

Joko honetan behe aldeko letrak goiko laukietan kokatu behar dituzu, adibideetan bezalaxe. Letra guztiak egokiro jarritz gero, antzerkiari buruzko esalditxo bat aurkituko duzu. Hitzak lauki beltzen artean jarri behar dira, baina lerro-amaieran ez dute silaben araua ezinbestean bete behar: GEL / DITU, GELDIT / U, GELD / ITU, GE / LDITU...

A	U	T	O	R	E	A	K							B					
						U,								L					
						T								T					
						I													
						U													

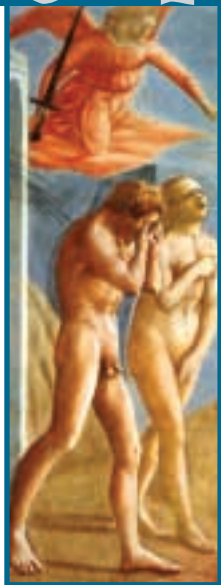
Zalantzarik baduzu, jo 40. orrialdera.

ARGAZKI-KLIK!

Pippi neskatoa gurera iritsi zenean, hainbat guraso, irakasle, hezitzaile... kezkatu egin ziren. Pippi lotsagabeegia zela, bihurriegia, independentegia... Eta gainera, amarik ez zuela, eta umeak goibel jartzen zituela. Baina umeek, eta ez hain umeek, oso atsegin dute Pippi Kaltzaluze. Bistan da!

DENBORA-PASAK

LOGIKA-JOKOA

Adan eta Eba

Bi esploratzailek, Ipar Poloan zihoa-zela, gizon eta emakume bat aurkitu zituzten. Harri eta zur batek oihuka: "Begira, begira, hona hemen Adan eta Eba".
Baina nola jakin ote zuen hala zirela?

OTOITZ EGIN

Martxoan gaudenez, ezin ahaztu emakumezkoak barre-garri uzten dituzten txiste asko entzuten direla. Guk, ordea, bestelakoa ekarri dugu tarte honetara. Ea gustuko duzuen!

Behin batean hiru gizon oihanean zebiltzan, ikerketa garrantzitsu bat burutzen ari ziren. Bat-batean ibai luze eta arriskutsu batekin topo egin zuten.

Ibaiaren beste aldera joatekoak ziren, baina ez zekiten nola zeharkatu ibaia.

Lehenengo gizonak Jaungoikoari otoitz egin zion eta zera esan zion:

"Jauna, mesedez, emaidazu indarra ibaia zeharkatzeko"

Orduan, Jaungoikoak zango eta beso sendoak eman zizkion.

Gizonak bi ordutan zeharkatu zuen ibaia, bidean nahikoa larri ibili bazen ere.

Hau ikusita, bigarren gizonak otoitz egin zion Jaungoikoari esanez:

"Jauna, mesedez, emaidazu ibaia zeharkatzeko behar ditudan indarra eta lan-tresnak"

Orduan, Jaungoikoak txalupa bat eman zion. Gizon honek ordu bete behar izan zuen ibaia zeharkatzeko, pare bat aldiz txalupa trabatuta geratu bazen ere.

Hirugarren gizonak ere, aurrekoena ikusita, Jaungoikoari otoitz egin zion, esanez:

"Jauna, mesedez, emaidazu indarra, lan-tresnak eta adimena ibaia zeharkatzeko"

Orduan, Jaungoikoak emakume bihurtu zuen.

Segidan, mapa batean begiratu, metro batzuk gorago jo zuen eta aurkitu zuen zubitik zeharkatu zuen ibaia.

Erantzuna 40. orrialdean aurkituko duzu

EZETZ ASMATU

Ikus dezagun zenbat dakizun euskal antzerki-taldeen lanei buruz. Ea gauza zaren erdiei gutxienez ondo erantzuteko! Saiatu. Baina, ezinean bazabiltza,

www.teatroa.com web-orria lagungarri izango zaizu. Euskarazko antzezlanen testu eta informazio ugari aurkituko baituzu bertan.

1. Maskarada taldearen *Ernesto izatearen garrantzia* izeneko antzezlanak:

- a) Oscar Wildek idatzi zuen
- b) F.G. Lorcak idatzi zuen
- c) Alfontso Sastrek idatzi zuen

2. Nola izena du Maskarada taldeak Marx anaiei eskainitako lanak?

- a) *Marx anaia*k
- b) *Marxkarada*
- c) *Groucho, Chico eta Harpo*

3. *Txinagoa* izeneko antzezlanak:

- a) Txinan gertatzen da
- b) Indotxinan gertatzen da
- c) Tahitin gertatzen da

4. *Tentazioak* antzezlan(ean):

- a) Kafe-teatro formatuan eskainia da
- b) Pastoral bat da
- c) Txotxongiloak dira protagonista nagusiak

5. Bordaxuri taldearen *Itsas izar bat zen* lana:

- a) John Steinbeck-en *Perla* nobela du oinarri
- b) Jean-Claude Rappenaud-en "Tirano de Bergerac" antzezlanaren moldaketa bat da
- c) Marvaux-en "El triunfo del amor" komediatxoaren moldaketa da

6. *Trokaolatarrak* antzezlanak:

- a) *Gilkitxaro* taldearen lan bat da
- b) *Txalo* taldearen lan bat da
- c) *Auskalo* taldearen lan bat da

7. *Ziri-ziri, Roxali eta Suedako* neskatxa izeneko lanak:

- a) Gabriel Arestik idatzi zituen
- b) Ramon Agirrek idatzi zituen
- c) Piarres Lartabalek idatzi zituen

8. *Aralar* izeneko lana(k):

- a) Pastoral baten izena da
- b) Kafe-teatroan egindako lan baten izena da
- c) Gaur egungo gertakari bat du oinarri

Erantzuna 40. orrialdean aurkituko duzu

ZUZENKETA-ORRIAK

Gaurgero

Omarren kontakizuna

Omarren kontakizunak iradokitzen dituen beste ideia batzuk hauek izan litezke:

- Gazteek ez dute itsasoa bezain lanbide gogorrik nahi
- Eskean aritzea azken aukera da
- Europarrek gerrarako baliatu dituzte afrikarrak
- Omarrek hizkuntzak ikasteko gaitasuna dauka
- Afrikarrek, etorkinek oro har, lanik gogorrenak hartzen dituzte European

Gaurgero

DABE	DUTE
EBAN	ZUEN
DOGU	DUGU
LEITEKE	LITEKE
DAUZ	DITU
DOGUZ	DITUGU
ZAN	ZEN
JAKE	ZAIE
EGOAN	ZEGOEN
DEUTSOZ	DIOGU
DAU	DU

BIZILEGE APARTAK

Mina	Sufrimendua
Oinazea	Haustura
Ezinegona	Odola
Etsipena	Ohea
Ezina	Abortua
Atsekabea	Margoak
Ezbeharra	

1.- *Salma Hayek*

2.- *Frida Kahlo*

3.- *Frida Kahlo*

INTERESGUNEA

Hona hemen Elhuyar hiztegi entziklopedikoan aurkitu dugun informazioa:

XARIBARI

Ahozko euskal literaturaren tradiziozko herri-antzerki mota, Zuberoan egiten dena. ENTZ. Xaribariak herrian gertatutako zenbait "hutsegite" moralen aurka bertako gazteriak antolatzen zituen antzerki satirikoak dira. Oso pieza gutxi gorde dira, elizak eta agintariek, gehiegikeriak egiten zirela iritzirik, debekatu egin baitzituzten. Balio literario handirik ez badute ere, interes berezia dute ohitura zaharrak, herri-hizkera eta esaerak ezagutzeko. Hiru eratakoak ezagutzen dira: *xaribari serenata*k ilunabarrean egiten dira eta "galarrots" eta "zintzarrots" izenez ere ezagunak dira; *xaribari paradak* egunez antzeztzen dira eta "asto-lasterrak" eta "tobera-mustrak" ere deitzen zaie; azkenik, *xaribari farzak* ditugu. Hauek ohiturazko komediatxoak dira eta lehenengo zatian gertakariei jartzen zaie arreta eta bigarrean errudunen zigorra antzeztzen da.

MASKARADA

Ahozko euskal literaturaren antzerki-mota, kalez kale joanez Zuberoan jokutzen dena.

ENTZ. Jai-girorako eta inauterirako antzezte komiko honetan komunitate osoak hartzen du parte eta dantza eta musikaz lagunduriko mimoa eta adierazpen mintzatuak, *funtzioak*, ditu oinarri. Oro har, pertsonaiak Euskal Herrian ezagunak diren ofizio jakinetakoak dira eta bi taldetan banaturik ageri dira: gorriak (bertako jendea irudikatzen dutenak) eta beltzak (atzerritarrek irudikatzen dituztenak). Erregimen Zaharrean gazte taldeek antolatutako herri-antzerki eta jai-ohiturekin erlazionatu du hainbat autorek.

KOMEDIA

Barrea eragitea helburu duen antzerkia; ezaugarri bereko zine edo literatur lana. 2. (zah) Antzerkia. 3. Ik. Komeria. Komedia musikal. Abesten eta dantzatzen diren zatiak dituen komedia.

GARAI BATEAN

- ✓ Antzezleek ez zuten ikasketarik
- ✓ Eszenatokia aldatzeko ordu erdi behar zuten
- ✓ Antzezle gehienak emakumezkoak ziren
- ✓ Zenbaitetan santutasuna zuen helburu antzerkiak, besteei eredu ematea
- ✓ Zapalkuntza-garaiari aurre egitea ere bazuten gogoan antzezleek

GAUR EGUN

- ✓ Ikasketa bereziak egiten dituzte
- ✓ Argiak itzali eta berriz pizterako aldatuta dago eszenatokia
- ✓ Gaur egungo gizonek ez dute antzezteko inolako konplexurik
- ✓ Gaur egun ez dira hainbeste uztartzen eliza eta antzerkia

1. MAITE

2. AMONA

3. AMA

4. AITA

ZUZENKETA-ORRIAK

ipuina

Hauek dira irainak:

ALPROJA	ARTABURU
LOTSAGABE HALAKOA	LELOTZAR
MOZOLO ALENA	KAKAFRAKAS
PIPER-MUTUR HORI	ASTAKIRTEN
GALTZAUNDI	

KULTURONTZIA

Bi seme hilak

Beste bi preso eramanak

Beste bi non diren ezin jakinik

Noiz joango zara etxera? Galdetu **zenidan**

Eta galdera horretan proposamena antzeko bat somatu nuen. Benetan.

Baina ez **nizun** esan,

Gazteegia zarelako

Eta ez dut nahi zure arima pozoindu

Baina maite **zaitut**,

Maite **zaitudala** zin **dagizut**,

Zeure bota altu eta gona beltz horiekin.

Zeure begi aratzek

Mundua ikusteko duten gardentasunagaitik

Maite **zaitut**.

Eta besarkatu nahi **zintuzket**,

Zeure larru goxoa nire egin,

Zeure gorputz esnatu berriaz mozkortu.

Zeren eta maite **zaitut**

Maite **zaitudala** zin **dagizut**,

Zeure bota altu eta gona beltz horiekin.

Zeure begi aratzek

Mundua ikusteko duten gardentasunagaitik

Maite **zaitut**.

PROPOSAMENA

Bi urte barru berriz ikusten bazaitut

Hitz egingo dugu,

Eta zeure senargai gaztearen berri emango **didazu**

Eta bihotza apurtu egingo **zait**,

Pixka bat gehiago, posible bada, bederen, pixka bat gehiago.

Baina maite **zaitut**,

Maite **zaitudala** zin **dagizut**,

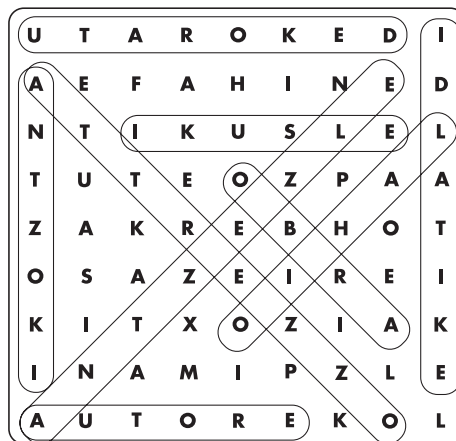
Zeure bota altu eta gona beltz horiekin.

Zeure begi aratzek

Mundua ikusteko duten gardentasunagaitik

Maite **zaitut**.

LETRA-ZOPA

- 1.- Antzoki
- 2.- Ikusle
- 3.- Antzezle
- 4.- Attrezzo
- 5.- Ekitaldi
- 6.- Oihal
- 7.- Autore
- 8.- Dekoratu
- 9.- Obra

LETRA ERORIAK

Autoreak obra bat idazten du, antzezleek beste bat antzezten dute, eta ikusleek hirugarrena ulertzen dute.

LOGIKA-JOKOA

Zilborrik ez zutelako

EZETZ ASMATU

1. a;
2. b;
3. b;
4. a;
5. a;
6. a;
7. c;
8. a

ADISKIDE GAIZTOAK (19)

Harengana propio joan ginen, onena zelakoan
(berariaz)

Zuretzat propio egindako pastela duzu hau
(berariaz)

Propio egin duzu eta min egin didazu
(nahita)

Lehengusu propioa
(odoleko lehengusua, Primo carnal)

Bere molde propioan
(berezia)

Bere on propioa
(berezia)

Kraslearen koaderno

HADE 323

ZURE IDATZIAK HOBETU NAHI AL DITUZU?

ANTZERKIA

Pako Sudupe

Hutsetik ez hasteko, *Argia* aldizkarian argitaratu den artikulu batek (1.838. zenb., 2002-01-20), zenbait esaldi aukeratu ditugu, ideiak eta laguntza eman diezaguketenak idazlana egiteko. Julio Perugorria antzerki-enpresaburuari egindako elkarrizketatik ateratako esaldiak:

- *Antzerkia desagertuko balitz, ez litzateke grebarik egingo. Ildo beretik: Garbi dago egun antzerkia ez dela jendearentzat lehen mailako behar bat (...), orokorrean oso jende gutxi joaten baita antzerkia ikustera.*
- *Antzerkiaren helburua ikuslea kilikatzea da, hunkitzea. Ikus-kizunaren arabera, gainera, mezuak, ideiak eta bizitza filosofiak plazaratzeko funtzioa eduki dezake.*
- *Batetik, garrantzitsua da jendeari lantzean behin barruak nahastea, sentsazio berriak proposatzea. Bestetik, ikuslea arrazoi ezberdinengatik joaten da antzerkira, baina, finean, taldean sentitzeko edo gogoeta egiteko biltzen da. Beraz, ekitaldi sozial bat ere bada antzerkia oraindik ere.*

Beraz, ideia nahikoa badugu idazlana biribiltzeko. Hasi gaitezke arrazoiak bilatzen, zergatik ez den gaur egun antzerkia lehen mailako behar bat. Aipa daitezkeen puntuen artean bat izan liteke telebistan ematen dituzten sasi-antzerkiek benetako antzerkiari egiten dioten lehia. Esate baterako, *Goenkale* edo *Hasiberriak* ETB1en, eta *Al salir de clase* eta *Periodistas* beste kateetan. Diferentziak nabarmenak dira, baina antzekotasunak ere badituzte, ez al da hala?

Beste puntu bat, antzerkiaren helburua edo antzerkiak sortzen duen eragina nolakoa den aztertzea izan liteke. Gehienbat entretenitu egiten duen, antzerki-enpresaburuak dioen bezala, jendea kilikatu eta hunkitu: sentipen berriak sortu, gogoetarako bidea eman...

Gaur ez gara kezkaturiko ideiak antolatzeaz, ez gara arduraturiko lehen paragrafoa zein izan daitekeen, garapena nola egin litekeen, edo amaiera zein izan daitekeen pentsatzen, beste puntu bati erreparaturiko diogu: paragrafoari. Sarreraz, garapenaz eta amaieraz arduratzea "koherentzia"z arduratzea da batik bat, eta paragrafoaz arduratzea koherentziaz eta batez ere, kohesioaz arduratzea da, eta horri begiraturiko diogu.

Antzerkia desagertuko balitz, ez genuke grebarik egingo. Oso esaldi esanguratsua da, antzerkiarekiko dugun arduragabezia bikain islatzen duena. Telebista kate guztiek bat-batean greba egitea erabakiko balute, hasieran barre egingo genuke, baina epe ertainera hutsunea nabarituriko genuke eta zerbait egiten hasiko ginateke; antzerkiaren grebak, aldiz, askoz axolagabeago utziko gintuzke.

Idea bat daukagunean, nagusiki bi bide ditugu: berehala adierazi eta gero ideia hori garatu, biribildu; edo, lehenbizi, garatu eta azkenean adierazi. Guk lehenengo bidea egin dugu: adierazi azkar, eta ondoren garatu. Nola garatu dugu? Ideia nagusia biltzen duen esaldia beste modu batera adierazi dugu, interpretatu egin dugu, eta horretarako erlatibozko esaldi bat erabili dugu, aposizioz edo atzetik emana. Definizioak eta interpretazioak emateko oso baliabide baliozkoa da erlatiboa. Jakina, beste aukera batzuk badaude gauza berbera adierazteko: *Oso ondo islatzen du esaldi honek antzerkiaren aldera dugun arduragabezia*. “Antzerkiaren aldera” eta “antzerkiarekiko” sinonimoak dira, baliokideak.

Definizioaren ondoren, konparazioaz baliatu gara gure jokabidea gehiago nabarmentzeko: telebistari garrantzi handia, antzerkiari gutxi. Konparazioa egiteko ez dugu konparaziozko perpausik erabili, baldintzazko perpausak baizik. Bestalde, bidea eman digu ikasitako baldintzak dantzan jartzeko. Aukera polita baldintzen birpasa egiteko.

Zergatik gertatzen ote zaigu hau?, Zergatik du hain leku gutxi gure bizitzan antzerkiak? Telebistak ote du errua? Badaude programa batzuk antzerkiaren antz handikoak eta arrakasta itzela lortzen dutenak. Gehienetan, eguneroko bizitzan pertsona arrunten artean gertatzen diren harremanak azaltzen dituzte: gorrotoak, ezinikusiak, maitasun istorioak... Ikuslea identifikatu egiten da protagonista honekin edo harekin, eta protagonista batzuk maitatu egiten ditu eta beste batzuk gorrotatu, bere nortasunaren arabera. Eguneroko dosi txikien bidez, askotan, mendekotasuna sortzen dute programa hauek.

Baliabide erretoriko garrantzizkoak dira galderak. Bigarren paragrafoa lehenengoarekin lotzeko aukera polita eman digute gainera. Galderak egiteko modu desberdinak berrikasteko une egokia izan liteke. Galderen ondoko esaldia erlatibo aposiziozkoa da, ondo ikasiz gero, baliabide polita gertatzen dena. Kasu honetan “handikoak” horri esker saihestu dugu errepikapen gogaikarria izango zena: *antz handia dutenak eta arrakasta itzela lortzen dutenak*. Paragrafoa garatzeko programa zeri buruzkoa izaten den azaldu dugu, eta ondoren zer erreakzio sortu ohi dituen programa-mota horrek. Paragrafoa garatzeko erabili dugun eskema: Galdera erretorikoak+ Antzerkiaren antzeko programak telebistan+ programen nondik norakoak+ arrakastaren arrazoia.

Ohiko aretoetan ikusten ditugun antzerkiekin ez da horrelako mendekotasunik sortzen, oro har. Antzerkia ikusten ari zarela, liluratuta egon zaitezke antzerkiaren haria jarraituz, baina ez dago telebistako programetan dagoen dosifikazio ondo kontrolatu hori. Antzerkia ikusteko aukera gutxi dugu. Honek ez du esan nahi urtean zehar antzerki-egutegi bikain bat izango bagenu, gehiago joango ginatekeenik. Gertatzen zaiguna adieraztea baino ez da, errua inori bota gabe: antzerki aukera handirik ez dugu eskueran, eta ditugun aukerak ez ditugu asko baliatzen.

Zuei uzten dizuet, irakurleok, azken paragrafo hau aztertzeko lana eta idazlana jarraitzekoa, gustu baduzue. Neurri txikian bada neurri txikian, baliagarri gertatuko ahal zaizue!

saioa

gure ikasle saiatua
"CASTING-A"

JOSETXO SASTRE

Euskaltegietan casting-ak egitea hain arrunta ez bada ere, oso arrunta da ikasleek egoerak antzeztea. Zuk ere horrelakorik egin izan duzunean zer iruditzen zaizu? Gustuko duzu? Ezer ikasten denik uste al duzu? Zergatik? Antzezpen horiek grabatzea gustatuko litzaizuke?

Galderei erantzun nahi badiezu idatziguzu eta gure betiko helbidera bidali: HABE aldizkaria, Vitoria-Gasteiz kalea, 3, 5.a 20018 Donostia edo posta elektronikoz: argitalpenak@habe.org helbidera.

Ale honetan ere, probetxugarria izango zaizuelakoan, EGA azterketan gainditutzat emandako idazlan bat ekarri dugu idatziei eskainitako tarte honetara.

HAURREN EGUNA, EMAKUMEAREN EGUNA, INGURUGIROAREN EGUNA, LANGILEEN EGUNA, LIBURUAREN EGUNA...

Denok dakizuen bezala ekainaren 3an organo emaleen eguna ospatzen da eta martxoaren 19an, berriz, aitaren eguna.

Hauen antzera langile guztien eguna maiatzaren lehen egunean eta beste horrenbeste urte osoan zehar.

Betidanik ospatu ohi izaten dira horrelako egun zehatz hauek data berezietan. Gainera denak, edo gehienak behintzat, modu bereziren batera ospatzen ditugu, guztiek bait dute, gutxienez urtean behin, jairen batekin denon artean gogoratuak izateko eskubidea.

Hau dela eta, adibideren bat jartzearen, liburuaren eguna omentzeko garaian hitzaldiak eman ohi dira nahi duen ororentzat. Hitzaldi hauen bidez jendeari gogorarazten diogu liburu bat irakurtzeak ekar ditzaken abantailak, alde batetik gure imajinazioa garatzeko eta bestetik, gure hizkuntza aberasteko.

Jende askok galdetuko du honelako egunek zentzurik ba ote duten eta zertarako horrenbeste ospakizun, azken finean, merezi ote duen.

Aipatu berri dugun liburuaren egunaren antzera, organo emaleen egunean ere egin ohi da ospakizunik. Gehienbat, nola ez, organo horien jabeei zuzendua.

Eta hemen ere, urtero aipatzen da bizitzeko organoren bat behar duten pertsonen kopurua, eta pertsona hauei lagun diezaiekeen beste hainbatena ere bai. Jendea organo emaleen taldean sar dadin. Bere gorputzeko zati bat emanaz beste pertsona baten bizitza salbatzea zeinen polita den adieraziz, eta zinez diot pena merezi duela aipamen honek, bere ondorioak frogaturik daude.

Hau bezalako frogapenekin, egun heuen ospakizunei buruz zalantza zuen jendeari, zalantza horiek argitu izana espero dut.

Honez gainera, egunero ospakizun ezberdinen bat egiteko aitzakiak ditugula dion zenbait jende ere badago geure artean. Bai, agian arrazoi eduki dezakete, amaren eguna ez bada aitarena izaten baita edo langilearen eguna. Baina horrelako zenbait arrazoi behar izaten dira askotan ama bakarra dugula gogorarazteko, aita ere bai. Eta horrelako egun gutxi batzuk izaten dira urtean, benetan maite dituzula frogatu ahal izateko, zinez horrela baldin bada behintzat.

Hau guztiaz gain, hasieran aipatu dugun bezala, guztioi gustatzen zaigu egunen bat bereziki geuretzat izan dadin eta urtean behin behintzat horrelaxe egiten dugu. Hau da; norberak bere urtebetetze egunaz gozatzen du, eta horretarako eskubide osoz gainera. Nahi duenak urtebetetze festa eta guzti.

Honetarako, hau da, urteko egun zehatz baten jabe egiteko arrazoirik ez zaigula falta uste dut gainera.

Egun hau berezia da mundura etorri ginen egunaren urteurrena izaten delako eta zorte handia da egun honetaz gozatzeko aukera izatea. Bai, gehienbat adin jakin batetik aurrera gainera ez baita erraza zahartzaroari aurre egitea.

Horregatik ahal den bitartean norbere egun zehatz horretaz gozatu behar du, eskubide osoz.

Amaitzeko esan guzti honen ondorio gisa egun hauek guztiak ospatzen jarraitu behar dugula, emaitza onak ekar baiditzakete.

Gure iradokizunak:

Idazlan hau aukeratu dugu oso aproposa iruditu baitzaigu askotan ematen den fenomeno baten eredu dela: Gaiari buruz zer idatzi jakin ez eta zerbait idazte aldera, idatzi eta idatzi, ezer esan gabe. Ikasleak ez du akats gramatikal nabarmenik egin. Esanahiak, informazio berria txertatzeak, berriz, arazo handiagoak sortu dizkio. Ematen dituen argudio eta arrazonamenduak ikusi besterik ez dago. Gutxi batzuk besterik ez ditugu hona ekarri, adibide gisa:

- Egun guztiek dute jairen batekin denon artean gogoratuak izateko eskubidea (noiztik dituzte eskubideak egunek?)
- Liburuaren eguna omentzeko garaian hitzaldiak eman ohi dira nahi duen ororentzat (benetan?)
- Organo emaleen egunean ere egin ohi da ospakizunik. Gehienbat, nola ez, organo horien jabe-ei zuzendua (organo-emaileak normalean hilda daudela ahaztu zaio, nonbait, ikasle honi)
- Horrelako zenbait arrazoi behar izaten dira askotan ama bakarra dugula gogorarazteko, aita ere bai. (egia biribila, bai horixe!)
- Norberak bere urtebetetze egunaz gozatzen du, eta horretarako eskubide osoz gainera. (Zorionak zuri!)
- ...

Atera dezakegun ondorioa: Aukeran bi gai ematen direnez, pentsa dezagun ongi hasiera-hasieratik zeini helduko diogun, nahikoa edukia daukagun ala ez 300 hitz idazteko... Bestela, usteak ustel irtengo zaizkigu eta lasto-hutsa idatziko dugu, lerroak bete eta bete, zeresanik gabe.

► ADISKIDE GAIZTOAK (19)

PROPIO

Oraingoan atzekoz aurrera egitea pentsatu dugu eta adibidetatik abiatuta, ale honetako *adiskide gaiztoaren* esanahia aurkitzen saia zaitezen nahi dugu. Irakur itzazu arretaz:

<i>Harengana propio joan ginen, onena zelakoan</i>	
<i>Zuretzat propio egindako pastela duzu hau.</i>	
<i>Propio egin duzu eta min egin didazu</i>	
<i>Lehengusu propioa</i>	
<i>Bere molde propioan</i>	
<i>Bere on propioa</i>	

Zer? Denetan ez du esanahi bera hartzen, ezta?

Lotu orain esanahiak eta testuinguruak, kontuan izan, halere, guk lau aldaera eskaintzen dizkizugula eta sei esaldi direla:

Berezia (*peculiar, propio*)
Berariaz (*expresamente, explícitamente*)
Nahita (*a propósito, aposta, adrede*)
Odoleko ahaidea (*pariente carnal*)

zer deritzozu?

Haurrak atsegin dituzu

...ZAITZEN BADIZKIZUTE

Arrakasta duzu

...EMAKUMEAK BOIKOTATUTA

Janaria maite duzu

...ZERBITZATZEN BADIZUTE

Aisialdiaz gozatzen duzu

...ZUGAN BAINO
PENTSATZEN EZ DUZULAKO

Nahi duzuna lortzen duzu

...INDARRAREN
LEGEA ERABILITA

Emakumeak miresten dituzu

...BETIKOARI ERREPARATZEN
DIOZUN BITARTEAN

Ondo ikusten ikas ezazu

Etenik gabe erabiltzeko gomendatzen da • Adin guztietarako • Onuragarriak diren bigarren mailako efektuak

Martxoak 8. Emakumeen Nazioarteko Eguna

EMAKUNE

ELKARLANA

GODIARNO 1980

[illegible]

INSTRUKZIOAK

Schizofreni jakea Gasteizko hazi eta Gasteizko buketari da. 65 urteko diru biltzaileak, baina, dadiak beto eta aurso egiteko geldero bati ematen biderioa daua. Galderek lau mutur eta gaitan erretseka dituzte: KROKA, HAZKUNTZA, MUTURRA eta, azkenik, GAZTAKA.

- Tiga dari beliaulah berakut gendak sukerta: gendak, gai berakut baru gendak sagakut sukerta sakutaka.
- Lima bawak beliaun lara gendak enat gaw, lara gendak utuk gendak sukerta berakut sakutaka.

2011. Iurretan ezart gero, hurrengora soñte egingo dute:
 Hiu Ertze Maltatik Euskal Pirinioak izan balen zeharkatuko dituz eta Hendaiara
 144 itzoko zoro, belden eta gaiterari argi erantzenen badiazu.
 Uzarrak zutien ezart gara, Donbore-Gaztako zutiraino 157 soñte egingo dute.
 Donbore-Gaztako zutien ezart gara, ordea, Balmesodako zutiraino 157

47. Isosoro eror zara. Atatik dateran igura batan eror orlo zara egan beharke dugu.

 Codeword hantaman intelek, sultan beralasan pendakki luhur piers baher diusu

